

บทที่ ๓

ประวัติความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานตำรวจกับการเมืองไทยในอดีต

กิจการตำรวจไทย* ได้จัดตั้งขึ้นในรูปแบบระบบตำรวจแห่งชาติ (The National Police System) โดยกำหนดให้กรมตำรวจขึ้นอยู่กับสังกัดการควบคุมปกครองบังคับบัญชารับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทย ภายใต้หลักการบริหารเป็นมาตรฐานอย่างเดียวกันทั่วประเทศ ทั้งในด้านการกำหนดนโยบาย กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ แผนงานปฏิบัติการกิจการตำรวจและการบริหารงานบุคคลเกี่ยวกับ ยศ ตำแหน่ง หน้าที่ เงินเดือน การบรรจุแต่งตั้ง การโยกย้าย การเลื่อนยศ ตำแหน่งเงินเดือน การฝึกอบรมตำรวจ ส่วนตำรวจไทยได้ริเริ่มจัดตั้งขึ้นครั้งแรกแต่เมื่อใดนั้น ยังไม่มีหลักฐานแน่ชัด เพียงแต่สันนิษฐานกันว่ากิจการที่มีลักษณะแบบตำรวจคงจะมีมาตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี คือประมาณปี พ.ศ. ๑๘๐๐* ต่อมาในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งกรุงศรีอยุธยาได้โปรดเกล้าฯ ให้จัดระเบียบการปกครองบ้านเมืองออกเป็น

*สำหรับประวัติของกิจการตำรวจไทย ดูรายละเอียดได้จาก เขวง แก้วไชโย "การบริหารงานของกรมตำรวจเกี่ยวกับการควบคุมยานยนต์" วิทยานิพนธ์แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๕, หน้า ๒๖ - ๓๐. และ สกศรีพรประสิทธิ์ (ร.ต.) "การบริหารงานบุคคลของตำรวจไทย" วิทยานิพนธ์แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๑ หน้า ๑๐ - ๑๕.

๒. ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์, การบริหารงานตำรวจ (เอกสารประกอบการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ ชั้นปีที่ ๓๖ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๒๐๑.

*พล.ต.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์ "ประวัติตำรวจยุคโบราณ," ส่งเสริมวิชาการ ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (สิงหาคม ๒๕๐๘), หน้า ๒๗.

๔ เหน่า หรือที่เรียกว่า "จตุสมภ" ไคแก่ เวียง วัง คลัง นา พร้อมกับได้โปรดเกล้าฯ ให้มีกิจการตำรวจขึ้นในโอกาสนี้ด้วย โดยแบ่งหน่วยงานตำรวจออกเป็น ตำรวจพระนครบาล ตำรวจภูธร สังกัดอยู่ในกรมเวียง กับตำรวจหลวงให้ขึ้นสังกัดอยู่กับกรมวัง และในปี พ.ศ. ๑๘๘๘ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราศักดินาของตำรวจขึ้นในทำนองเดียวกับศักดินาของข้าราชการฝ่ายอื่น ๆ จากพระบรมราชโองการนี้เป็นประจักษ์พยานชัดแจ้งว่า กิจการตำรวจได้ถือกำเนิดขึ้นแล้วในประเทศไทย ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งกรุงศรีอยุธยา และมีเอกสารทางราชการอีกหลายอย่างแสดงว่า บุคคลที่จะเป็นตำรวจได้นั้นต้องคัดเลือกจากผู้ที่มีวิชาดีมีสติ เชื่อสหายมาจากตระกูลที่ได้ทำคุณงามความดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และต้องเป็นบุคคลที่ทรงไว้วางพระราชหฤทัย นับได้ว่าเป็นการวางหลักเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลเข้าปฏิบัติหน้าที่ตำรวจได้อย่างเหมาะสมกับภารกิจ ความรับผิดชอบตามหลักการบริหารงานบุคคลส่วนหนึ่ง

การตำรวจได้วิวัฒนาการเรื่อยมา จนกระทั่งสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นสมัยที่ประเทศไทยมีการปฏิรูปการปกครองตามแบบอารยประเทศตะวันตก การตำรวจไทยก็ได้วิวัฒนาการตามไปด้วย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริที่จะจัดตั้งกองตำรวจขึ้นในประเทศ เช่นเดียวกับประเทศที่เจริญแล้วทั้งหลาย พระองค์จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้กัปตันแซมมวล โจเซฟ เบ็ค เอ็มส์ (Capt. Samuel Joseph Bird Ames) ชาวอังกฤษ (ซึ่งภายหลังได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงรัฐสภาภิบาลบัญชา) เป็นผู้วางโครงการจัดตั้งกองตำรวจสำหรับรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศตามแบบอย่างยุโรปเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๔๐๓ กัปตันเอ็มส์จึงได้รับสนองพระบรมราชโองการจัดตั้งกองตำรวจขึ้นเรียกว่า "กองโปลิศ" กัปตันเอ็มส์ เป็นผู้บังคับกองโปลิศเป็นคนแรก กองตำรวจนี้เป็นกองเล็ก ๆ โดยมากจ้างพวก

“ประเสริฐ เมฆมณี, ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม: คู่มือสร้างเสริมความก้าวหน้าของตำรวจ พนักงานสอบสวน นักกฎหมาย นักการศึกษาและสิ่งทีประชาชนควรรู้, หน้า ๒๑ - ๒๒.

แขกมาอายุ แขกอินเดีย มาเป็นพลตำรวจ^๕ แต่เนื่องจากเหตุการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศในสมัยนั้นเป็นยุคที่อังกฤษ ฝรั่งเศส ปอร์ตุเกส ฮอลันดา กำลังแข่งขันกันหาเมืองขึ้นในทวีปเอเชีย แม้ว่าประเทศไทยจะไม่ถึงกับต้องเสียเอกราช แต่ก็ต้องเสียดินแดนบางส่วนไป การจักระเบียบการปกครองประเทศขณะนั้นจึงเพิ่งเส่งไปในกำนบ้องกันประเทศเป็นส่วนใหญ่ นโยบายการตำรวจจึงต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับนโยบายการเมืองระหว่างประเทศ และการทหารด้วย^๖

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภัทรวงษาขายงานตำรวจนครบาล โดยทรงโปรดเกล้าฯ ให้นาย เอ.เจ.ยาดิน (A.J.Jadine) ชาวอังกฤษ มาช่วยงานอีกคนหนึ่ง นอกจากนั้นภัทรวงษาจัดตั้งตำรวจภูธรขึ้นในรูปทหารโปสิศ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๕ สำหรับเป็นกำลังรักษาความสงบเรียบร้อยในส่วนภูมิภาค และให้สามารถปฏิบัติการทางทหารได้ด้วย โดยภัทรวงษาจ้างนาย บี.เซา (G. Schau) ชาวเคนมาร์ก มาเป็นผู้วางโครงการ ผู้บังคับบัญชาส่วนมากโอนมาจากทหาร ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๒๐ ได้เปลี่ยน "กองทหารโปสิศ" เป็น "กรมกองตระเวนหัวเมือง" จนถึง พ.ศ. ๒๔๔๐ ภัทรวงษาตั้ง "กรมตำรวจภูธร" ขึ้นแทน โดยมี พลตรี พระยาवासูเทพ (G. Schau) เป็นเจ้ากรมตำรวจภูธร ในระยะแรกกำลังพลใช้ตำรวจจ้าง ต่อมาเมื่อทางทหารได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติเกณฑ์ทหาร ทางตำรวจภูธรก็ได้ขออนุมัติใช้กฎหมายฉบับนี้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔ เกณฑ์คนเข้าเป็นตำรวจเช่นเดียวกัน เมื่อได้จัดตั้งกรมตำรวจภูธรขึ้นแล้วก็ได้พยายามขยายการตำรวจไปยังหน่วยการปกครองส่วนภูมิภาคตามลำดับ เพื่อให้มีกำลังตำรวจสำหรับป้องกันปราบปรามโจรผู้ร้าย อำนวยความร่มเย็นเป็นสุขให้แก่ประชาชน กล่าวคือ

^๕พล ต.ต.ซีรบูล จัคตารีส์, "ประวัติที่ปศนเบคเฮมส์," เพื่อเป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พ.ต.ท. ซี.เฮส.ฟอร์ตี, ๓๐ มกราคม ๒๕๑๐ (พระนคร: โรงพิมพ์สว่างศิลป์, ๒๕๑๐), หน้า ๒๒.

^๖พ.ต.ท.แก้ว โสคติพันธ์, เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่อง "ประวัติของกรมตำรวจไทย" บรรยายที่กองกำกับการโรงเรียนนายร้อยตำรวจ, ๒๕๐๖, หน้า ๒

- พ.ศ. ๒๔๔๐ จัดตั้งกองตำรวจภูธรมณฑลปราจีนบุรี
- พ.ศ. ๒๔๔๑ จัดตั้งกองตำรวจภูธรมณฑลกรุงเก่า
- พ.ศ. ๒๔๔๒ จัดตั้งกองตำรวจภูธรมณฑลนครชัยศรี นครราชสีมา ราชบุรี พายัพ และจัดตั้งกองตระเวนรักษาทางรถไฟสายเหนือขึ้น มีหน้าที่เช่นเดียวกับกองตระเวนรักษาทางรถไฟสายนครราชสีมา ซึ่งได้จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗
- พ.ศ. ๒๔๔๓ จัดตั้งกองตำรวจภูธรมณฑลอุดร นครสวรรค์ และจัดตั้งกองตระเวนรักษาทางรถไฟสายเพชรบุรีขึ้นอีกกองหนึ่ง
- พ.ศ. ๒๔๔๔ จัดตั้งกองตำรวจภูธรมณฑลนครศรีธรรมราช ปัตตานี พินนุโลก
- พ.ศ. ๒๔๔๕ จัดตั้งกองตำรวจภูธรมณฑลอิสาน
- พ.ศ. ๒๔๔๗ จัดตั้งกองตำรวจภูธรมณฑลชุมพร
- พ.ศ. ๒๔๔๘ จัดตั้งกองตำรวจภูธรมณฑลเพชรบูรณ์
- พ.ศ. ๒๔๔๘ จัดตั้งกองตำรวจภูธรมณฑลจันทบุรี
- พ.ศ. ๒๔๕๑ จัดตั้งกองตำรวจภูธรมณฑลภูเก็ต^{๑)}

นอกจากนั้น ในส่วนที่เกี่ยวกับตำรวจภูธร ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนนายร้อยตำรวจภูธร ขึ้นที่จังหวัดนครราชสีมา ใน พ.ศ. ๒๔๔๔ เพื่อผลิตนายตำรวจออกมารับราชการตำแหน่งผู้บังคับหมวดในส่วนภูมิภาค ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๔๗ ได้ย้ายมาตั้งที่ตำบลห้วยจรเข้ม่า อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ซึ่งถือว่าเป็นต้นกำเนิดของโรงเรียนนายร้อยตำรวจปัจจุบัน

ทางก้านตำรวจนครบาล ได้จัดตั้งโรงเรียนพลตำรวจชั้นฝึกอบรมตำรวจ ซึ่งได้รับการคัดเลือกเข้ารับราชการตามพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ และได้ตั้งโรงเรียนนายหมวด สำหรับฝึกอบรมผู้ที่จะแต่งตั้งเป็นนายร้อยตำรวจตำแหน่ง

^{๑)}พล.ต.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์, กรมตำรวจไทย แนวคำบรรยายแก่นักศึกษา วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ชุดที่ ๔ (พระนคร: โรงพิมพ์ตำรวจ, ๒๕๐๘), หน้า ๓-๔.

รองสารวัตรฮีกทัว

มีข้อนำส่งเกณฑ์ว่า กิจกรรมตำรวจในยุคนี้อยู่กับกระทรวง ๒ กระทรวง คือ ตำรวจนครบาลขึ้นอยู่กับกระทรวงพระนครบาล แต่ตำรวจภูธรขึ้นอยู่กับกระทรวงมหาดไทย เพิ่งจะรวมเป็นกรมเดียวกันภายใต้การบังคับบัญชาของอธิบดีกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ท้ายเหตุนี้ กรมตำรวจจึงถือว่่าวันที่ ๑๓ ตุลาคม ของทุกปี เป็นวันตำรวจมาจนทุกวันนี้

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หลักการใหญ่ของกิจการตำรวจไทยคงดำเนินการตามแนวที่ใ้กว้างไว้ในรัชกาลที่ ๕ จะมีการปรับปรุงบ้างเพียงเล็กน้อย กล่าวคือ ใ้ขยายกิจการตำรวจภูธรไปยังหน่วยการปกครองส่วนภูมิภาคมากยิ่งขึ้น ใ้ว่าจ้างนายอีริกเซนต์ เอ. ลอซัน (Mr. Erik Siant J. Lawson) ชาวอังกฤษเข้ามาช่วยวางโครงการทางค้ำานตำรวจนครบาล และใ้จัดตั้งจเรตำรวจ และตำรวจส่วนกลางขึ้น เพื่อช่วยเหลือตำรวจท้องที่ จเรตำรวจมีหน้าที่ตรวจราชการฝ่ายปกครอง รวมตลอดถึงระเบียบการงานในอำเภอ

สำหรับการจัดตั้งตำรวจส่วนกลาง (คือที่มาของตำรวจสอบสวนกลางปัจจุบัน) เพื่อช่วยเหลือตำรวจท้องที่ในค้ำานการสืบสวนสอบสวน การปราบปราม และทางวิชาการนั้น ปรากฏว่าทางตำรวจภูธรมีตำรวจกลางเป็นหน่วยช่วยเหลือ ทางตำรวจนครบาลมีตำรวจกองพิเศษเป็นหน่วยช่วยเหลือสำหรับหน่วยตำรวจที่มีหน้าที่อย่างตำรวจสันติบาล

“เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔ - ๕.

Shalonglap Davivongsa, "The Rationale For Centralization In The Thai Police Department" (Unpublished Master's Thesis Michigan State University, 1965), p. 84.

๑๐ พ.ศ.ค.แก้ว โสคติพันธ์, เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่อง "ประวัติของกรมตำรวจไทย" หน้า ๔.

ในปัจจุบันนั้น เรียกว่า "กรมตำรวจ"

การตำรวจในสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ กิจการตำรวจก็ได้เปลี่ยนแปลงไปด้วย ตามประกาศเสนาบดี กระทรวงมหาดไทย เรื่องการแบ่งส่วนราชการกรมตำรวจ พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้มีการเปลี่ยนแปลงชื่อกรมตำรวจเป็น "กรมตำรวจ" โดยมีประกาศเสนาบดีกระทรวงเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เรื่องการแบ่งส่วนราชการกรมตำรวจ ๒๔๗๕ จัดแบ่งกิจการกรมตำรวจออกเป็น ๔ ส่วนคือ^{๑๒}

ส่วนที่ ๑ หน่วยส่วนกลางและสำนักบริหารของอธิบดีกรมตำรวจ มีกองขึ้นตรง ๖ กอง คือ กองกลาง กองบัญชี กองตระเวน กองคดี กองตรวจคนเข้าเมือง และกองทะเบียนกลางขึ้นตรงต่ออธิบดีกรมตำรวจ

ส่วนที่ ๒ ตำรวจนครบาลแบ่งออกเป็น ๓ ภาคคือ ตำรวจนครบาลเหนือ ตำรวจนครบาลใต้ และตำรวจนครบาลธนบุรี แต่ละภาคมีผู้บังคับการเป็นผู้บังคับบัญชาควบคุมส่วนต่าง ๆ

ส่วนที่ ๓ ตำรวจภูธร แบ่งออกเป็น ๔ ภาคคือ ตำรวจภูธรภาคกลาง ตำรวจภูธรภาคใต้ ตำรวจภูธรภาคตะวันออก และตำรวจภูธรภาคเหนือ การควบคุมบังคับบัญชาแต่ละภาคอยู่ภายใต้ผู้บังคับการ

ส่วนที่ ๔ ตำรวจสันติบาล ซึ่งเป็นหน่วยที่ค้ำจุนเพื่อทำงานตำรวจภูธร ตำรวจภาค และตำรวจนครบาลพิเศษ เข้าด้วยกันภายใต้การบังคับบัญชาของผู้บังคับการในภายหลังตำรวจสันติบาลได้ขยายงานออกเป็นกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง

หลังจากนั้น ได้มีการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมตำรวจ

^๑พล.ต.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์, กรมตำรวจไทย, หน้า ๖.

^๒ร.ต.อ.เรืองศักดิ์ จริตเอก "ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ของข้าราชการตำรวจสัญญาบัตรที่ปฏิบัติหน้าที่ในกองบังคับการตำรวจสันติบาล" หน้า ๗๑.

หลายฉบับเพื่อเป็นปัจจัยเชื้ออำนาจส่งเสริมให้การบริหารกรมตำรวจ สามารถสนองตอบต่อ
 ความเปลี่ยนแปลงของสังคม และมีความเหมาะสมกับสภาพความจำเป็นของบ้านเมือง
 การแบ่งส่วนราชการและปกครองบังคับบัญชากรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย ขณะนี้เป็น
 ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. ๒๕๐๔ พร้อม
 ทั่วยุทธศาสตร์และประกาศของคณะปฏิวัติแก้ไขเพิ่มเติมตามความเหมาะสมอีกหลาย
 ฉบับ^{๑๓}

อนึ่ง นับตั้งแต่กรมตำรวจได้ปรับปรุงการบริหารงานของกรมตำรวจเป็นปึกแผ่น
 ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน ได้มีผู้ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจรวม
 จำนวน ๒๑ นาย ปรากฏรายชื่อพระนามและรายนาม ดังต่อไปนี้^{๑๔}

- พ.ศ. ๒๔๕๔ - ๒๔๗๒ พลโทพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าคำรบ
- พ.ศ. ๒๔๗๒ - ๒๔๗๕ พลตำรวจโทพระยาอภิธรรมประภาส (หลุย จาติกวณิชย์)
- พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๔๗๖ พันตำรวจเอกพระยานุเรศ ฅกุงกิจ (รวัย พรหมโมบล)
- พ.ศ. ๒๔๗๖ - ๒๔๗๙ พันตำรวจเอกพระยาอนุสรณ์ธรรการ (จำง วัจนะพุกกะ)
- พ.ศ. ๒๔๗๙ - ๒๔๘๘ พลตำรวจเอกหลวงอดุลเดชจรัส (บัศร พึ่งพระคุณ)
- พ.ศ. ๒๔๘๘ - ๒๔๘๙ พลตำรวจโทพระรามอินทรา (ดวง รามอินทรา)
- พ.ศ. ๒๔๘๙ - ๒๔๙๐ พลตำรวจตรีพระพิจรรย์พลกิจ (พิจรรย์ กุลละสัมพะ)
- พ.ศ. ๒๔๙๐ พลเรือตรีหลวงสังวรณัฎฐกิจ (สังวรณัฎฐ สวรรณชีพ)
- พ.ศ. ๒๔๙๐ - ๒๔๙๔ พลตำรวจเอกหลวงชาติตระการโกศล (เจียม สิมปชาติ)
- พ.ศ. ๒๔๙๔ - ๒๕๐๐ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์
- พ.ศ. ๒๕๐๐ - ๒๕๐๒ พลตำรวจเอกไสว ไสวแสนยากร
- พ.ศ. ๒๕๐๒ - ๒๕๐๖ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๑ - ๗๒ และโปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน อนันต์
 เสนาชนันท์ มนัส สัตยารักษ์ และวราสิทธิ์ สุมณ, อินทรา ยอ.คร. ..., หน้า ๑๖-๕๕.

- พ.ศ. ๒๕๐๖ - ๒๕๑๕ พลดำรวจเอกประเสริฐ รุจิรวงศ์
- พ.ศ. ๒๕๑๕ - ๒๕๑๖ จอมพลประภาส จารุเสถียร
- พ.ศ. ๒๕๑๖ - ๒๕๑๘ พลดำรวจเอกประจวบ สุนทรางกูร
- พ.ศ. ๒๕๑๘ - ๒๕๑๘ พลดำรวจเอกพจน์ เกกะนันท์
- พ.ศ. ๒๕๑๘ - ๒๕๑๘ พลดำรวจเอกศรีสุข มหิทรเทพ
- พ.ศ. ๒๕๑๘ - ๒๕๒๑ พลดำรวจเอกมนตรีชัย พันธุ์คงชื่น
- พ.ศ. ๒๕๒๑ - ๒๕๒๕ พลดำรวจเอกสุรพล จุลละพราหมณ์
- พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๓๐ พลดำรวจเอกณรงค์ มหานนท์
- พ.ศ. ๒๕๓๐ - ปัจจุบัน พลดำรวจเอกเกา สารสิน

บทบาททางการเมืองของตำรวจตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี พ.ศ. ๒๕๓๕

เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองไทยที่มีความสำคัญมากที่สุดในการเริ่มต้นของกระบวนการทางการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยในสังคมไทย^๕ โดยที่ตำรวจไทยมีบทบาทอย่างชัดเจนในส่วนของการเป็นกลไกของรัฐ (state machine) และ

^๕โปรดดูรายละเอียดใน ประหยัด หงษ์ทองคำ, บทที่ ๑. วิวัฒนาการการปกครองของไทย, ใน การเมืองและการปกครองไทย, จริญญา สุภาพ, บรรณาธิการ (พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕), หน้า ๓๔ - ๔๔, ชาตวิทย์ เกษตรศิริ, "ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๕ มิถุนายน ๒๕๓๕", ใน ๒๓ ตุลาคม, บุญยงค์ ช่างเขียวจริงชัย, สารานุกรม (กรุงเทพมหานคร: กราฟิคอาร์ต, ๒๕๒๓), หน้า ๔๔-๕๒, Thawatt Mekarapong, History of the Thai Revolution, (Bangkok: Chalermit, 1972), : เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์, ปฏิวัติ ๒๕๓๕ (พระนคร: แพร่พิทยา, ๒๕๑๔), ประยูร ภมรมนตรี, บันทึกเรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๕๓๕ (สำนักพิมพ์บูรพา แกง, ๒๕๑๔), ชัยอนันต์ สมุทราวณิช และ ชัคติยา วรรณสุต, เอกสารการเมืองการปกครองไทย (โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๑๔)

กลไกทางการเมือง (political machine) ของรัฐบาลผู้ปกครองประเทศภายใต้ระบบการเมืองการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชในเวลานั้น

ในฐานะกลไกทางการเมือง คำควรจะเป็นเครื่องมือในทางการเมืองที่มีความสำคัญมากในการต่อต้านการยึดอำนาจรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายในพระนคร ในขณะที่คณะราษฎรผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้วางแผนและดำเนินการยึดอำนาจรัฐอย่างฉับพลัน โดยในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ เวลา ๔ นาฬิกาเศษ คณะปฏิวัติหน่วยหนึ่ง มีหลวงโกวิทอภัยวงศ์ (ควง อภัยวงศ์) เป็นหัวหน้าร่วมกับ ค่ายนายประยูร ภมรมนตรี นายวิลาศ โอสถานนท์ นายประจวบ มุญจอก กับมี ร.อ. หลวงนิเทศกลกิจ ร.น. (กลาง โรจนเสนา) กับนายทหารเรืออีก ๒ - ๓ คน ได้เข้ายึดที่ทำการไปรษณีย์กลาง (ขณะนั้นอยู่ที่รักเสียบ) ศักสายโทรศัพท์ขาดสะบั้นลง การสื่อสารโทรศัพท์ในพระนครได้หยุดชะงักลงแต่ในบัดนั้น^๖ นับเป็นการตัดการติดต่อสื่อสาร (communication) อันเป็นหัวใจสำคัญในการช่วยเหลือเพื่อการต่อต้านการยึดอำนาจรัฐของคณะราษฎร โดยเฉพาะอย่างยิ่งศักสายการส่งการบังคับบัญชาหน่วยกำลังพล ไม่ว่าจะเป็นทหารหรือตำรวจของรัฐบาล

แผนการที่สำคัญของคณะราษฎรก็คือการยึดสถานที่สำคัญของทางราชการ และจับกุมตัวบุคคลสำคัญฝ่ายรัฐบาล โดยมีการจัดกำลังยึดลานพระบรมรูปทรงม้า คลังแสง สรรพาวุธของกรมทหารม้ารักษาพระองค์^๗ พระที่นั่งอนันตสมาคม ซึ่งได้ถูกตัดแปลงเป็นกองบัญชาการของคณะปฏิวัติ สถานีหัวลำโพง สถานีวิทยุ ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข พระบรมมหาราชวัง วังปารุสกวัน กระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ฯลฯ พร้อมกันนั้นได้มีการเชิญตัวบรรดาเจ้านายและบุคคลสำคัญนำมาไว้เป็นตัวประกัน ๗ พระที่นั่งอนันตศา เป็นจำนวนมากหลายท่านด้วยกัน อาทิ สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ประธานอภิรัฐมนตรีสภาและเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย สมเด็จพระเจ้า

^๖ เสทีอน ศุภโสภณ, ประวัติศาสตร์ไทย ฉบับพัฒนาการ เล่ม ๒ (พิมพ์ครั้งที่ ๖, พระนคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๑๒), หน้า ๓๑๗.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

บรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ อภิรัฐมนตรี สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรคตวงศ์ อภิรัฐมนตรี พลโท พระยาสิทธิราชเทโชชัย เสนาธิการ ทหารบก พลตรี พระยาเฉลิมอากาศ เจ้ากรมอากาศยาน นายพลตำรวจโท พระยา อภิกรณ์ประกาศ อธิบดีกรมตำรวจ^{๑๘} ซึ่งนับเป็นผู้ที่มีกำลังตำรวจในบังคับบัญชา สามารถ ต่อต้านฝ่ายคณะราษฎรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้คณะราษฎรต้องชิงลงมือกระทำการจับกุมเสียก่อน

ในการเข้าทำการควบคุมตัวบุคคลสำคัญฝ่ายรัฐบาล ได้รับการต่อต้านจากเจ้าหน้าที่ตำรวจพอสมควร กล่าวคือ ในการเชิญเสด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรคตวงศ์ บังบางขุนพรหม (ปัจจุบันเป็นที่ทำการของธนาคารแห่งประเทศไทย) ในตอนเช้าวันนั้นได้มีการยิงกันในคอนแรกเล็กน้อย เนื่องจากเมื่อกำลังของคณะปฏิวัติ ภายใต้การนำของพระประศาสน์ฯ แรกไปถึงนั้น ได้มีนายตำรวจผู้หนึ่งคือ พระอาสาพลนิกรไค้ชกปืนพกยิงเข้ามาในกลุ่มคณะปฏิวัติก่อน ฝ่ายปฏิวัติจึงช่มขวัญโดยรวบปืนกลตอบ แต่ไม่มีผู้ใดเป็นอันตราย^{๑๙} การดำเนินการต่าง ๆ ของคณะราษฎรค่อนข้างจะราบรื่น ปราศจากการนองเลือดสูญเสียชีวิต^{๒๐}

การที่คณะราษฎรสามารถยึดอำนาจได้อย่างเด็ดขาด ก็เนื่องจากความรอบคอบรัดกุมของบรรดาผู้นำคณะ ทั้งนี้ก่อนหน้าการยึดอำนาจ คณะราษฎรต้องเผชิญกับการติดตามของตำรวจ จนทำให้ต้องเพิ่มความระมัดระวังอย่างมาก ทั้งที่พระยาทรงสุรเดชผู้ก่อการคนหนึ่งได้กล่าวว่า "การทำรายละเอียดในกระดาษก็ไม่มี เพราะไม่แน่ใจว่าตำรวจจะมา

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑๘.

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๐. โปรดดูเพิ่มเติมใน ชาคิชาย พนานานนท์, "การเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย พ.ศ. ๒๔๗๕," ใน การปฏิวัติครั้งสำคัญของโลก, วุฒิชัย มูลศิลป์ และโกวิท วงศ์สุรวัฒน์, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๒๔๒ - ๒๔๕.

^{๒๐} เสถียร สุกโศภน, ประวัติศาสตร์ไทย ฉบับพัฒนาการ เล่ม ๒, หน้า ๓๒๐.

คืนบ้านเมื่อใด จึงคิดแต่ส่วนสำคัญ ๆ ไว้แต่ในตัวเท่านั้น^{๒๑} และมุ่งควบคุมกำลังทหารให้ไว้ได้ กล่าวคือ "ถ้ารวบรวมทหารในกรุงเทพฯ ได้เป็นส่วนมากและบังคับทหารนั้นไว้ได้แล้ว การปฏิวัติก็จะต้องสำเร็จเพราะอำนาจอยู่ที่ทหารเท่านั้นตำรวจและราษฎรในกรุงเทพฯ จะไม่ทำอะไรเลย^{๒๒}

อย่างไรก็ตาม กำลังตำรวจก็กลายเป็นกลไกทางการเมืองที่ผู้นำคณะราษฎรได้ใช้ในการดำเนินการทางการเมือง เพื่อการรวบรวมอำนาจให้เป็นปึกแผ่น (consolidation of power) ภายหลังจากการครอบครองอำนาจรัฐเรียบร้อยแล้ว

บทบาททางการเมืองของตำรวจในยุคสมัยของคณะราษฎร (พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๔๙๐)

ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ คณะราษฎรสามารถยึดกุมอำนาจทางการเมืองไว้โดยสิ้นเชิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากการขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) หัวหน้าคณะราษฎร ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ พ.ศ.อ. พระยาอนุสรณ์ชุกรการในฐานะตำรวจอาชีพได้ดำรงตำแหน่ง อ.ตร.ร่วมสมัยในขณะที่พระยาพหลฯ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น ระยะนี้มีเหตุการณ์ที่ทำให้สภาพของตำรวจอาชีพต้องถูกอำนาจทางการเมืองเข้าครอบงำอย่างเด่นชัด เพราะฐานะของคณะราษฎรที่ถูกรบกวนทำลายมากขึ้น เช่น ปฏิกริยาอันเหี้ยมจากสูญเสียอธิปไตยของฝ่ายเจ้า ท่าที่อันกระด้างกระเดื่องของพระยามโนฯ หรือเหตุการณ์ที่เด่นชัดก็คือ กบฏบวรเดช ในเดือนตุลาคม ๒๔๗๖ เป็นต้น ได้ทำให้คณะราษฎร

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๒๑} ชาติชาย พนาณานนท์, "การเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย พ.ศ. ๒๔๗๕," หน้า ๒๔๕.

^{๒๒} ทรงสุภเดช พระยา, "การปฏิวัติ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕," ใน เบื้องแรกประชาธิปไตย สมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ผู้รวบรวม: มิตรนราการพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๑๐๗.

ต้องวางแผนระแวกระวังภัย และปราบปรามผู้ซัดแย้งต่ออำนาจของคนยิ่งขึ้น^{๒๓}

กรณีที่มีความสำคัญทางการเมืองในประวัติศาสตร์ไทย ก็คือ การใช้พระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๓๖ ซึ่งเป็นการป้องกันมิให้เกิดการต่อต้านการปกครองของคณะราษฎร อันเป็นการใช้อำนาจที่เป็นลักษณะค่อนข้างเป็นเผด็จการอย่างมาก ทั้งนี้เพราะค่านิยมของรัฐธรรมนูญ คณะราษฎรสามารถที่จะกำจัดฝ่ายตรงข้ามที่มีความเห็นที่ไม่ยินยอมหรือยอมรับในรูปแบบการปกครองของคณะราษฎรได้อย่างเต็มที่^{๒๔} และมีความถูกต้องชอบธรรมทางการเมือง (political legitimacy) ความตอนหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้มีดังต่อไปนี้

มาตรา ๓ ผู้ใดกระทำการกัวยประการใด ๆ เป็นปรปักษ์ต่อหรือเพื่อให้ประชาชนเสื่อมความนิยมหรือหวาดหวั่นต่อการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม แม้การกระทำดังกล่าวมาแล้วจะเป็นเพียงการคบคิด หรือทำความตกลง หรือจะเตรียมการก็ตาม ท่านว่าผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษตั้งแต่สามปีจนถึงยี่สิบปีหรือปรับตั้งแต่ ๕๐๐ บาท จนถึง ๕,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๔ เพื่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน เมื่อเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยรายงานว่าบุคคลใดกระทำการอันจะเป็นเหตุก่อให้เกิดความผิดตามมาตรา ๓ ข้างต้น ให้กระทรวงมหาดไทยส่งเรื่องให้คณะกรรมการซึ่งคณะรัฐมนตรีจะแต่งตั้งขึ้นเพื่อไต่สวนวินิจฉัย ถ้าเห็นว่ามีมูลก็ให้ทำความเห็น เพื่อให้บุคคลนั้นอยู่ภายในเขตที่อันมีกำหนดไว้เป็นเวลาไม่เกินสิบปี และให้กระทรวงมหาดไทยมีอำนาจสั่งการให้เป็นไปตามความเห็นนั้น

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๔, โปรดดูเพิ่มเติมใน ชาติชาย พวนานนท์, "การเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย พ.ศ. ๒๔๗๕", หน้า ๒๔๓ - ๒๔๔.

มาตรา ๖ บุคคลที่ถูกสั่งให้อยู่ภายในเขตอันมีกำหนด และได้ไปอยู่ในเขตนั้นตามคำสั่งแล้ว ภายหลังอาจร้องขอให้กระทรวงมหาดไทยคำพิพากษาที่จะเพิกถอนคำสั่งเช่นว่ามาได้นั้นได้ เมื่อยอมรับรองว่า

๑. จะไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ
๒. จะเผยแพร่สนับสนุนด้วยความบริสุทธิ์ใจ ซึ่งการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ^{๒๕}

ในกรณีนี้ คณะราษฎรได้ใช้คำสั่งตำรวจเพื่อทำการควบคุมปรปักษ์ทางการเมือง (political opposition) โดยในวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๓ ได้มีการจับกุมกบฏจำนวน ๑๖ คน และได้ทำการตั้งข้อหาบุคคลเหล่านั้นในฐานะที่เป็นกบฏล้มล้างรัฐธรรมนูญและได้ตัดสินพวกกบฏ โดยเนรเทศไปอยู่ในขอบเขตที่กำหนดจำนวน ๗ คน โดยตั้งแต่ ๕ ปี ถึง ๗ ปี^{๒๖}

ดังนั้น กรมตำรวจจึงเริ่มกลายเป็นจุดคำสั่งสำคัญอีกจุดหนึ่ง ที่ฝ่ายการเมืองจะต้องขอความร่วมมือ พร้อมทั้งพยายามปรับปรุงกรมตำรวจให้ก้าวหน้าขึ้น ได้มีการโอนหลวงเอกอุ เกษจรูญ จากทหารการเมืองยศพันตรีมาขึ้นตำแหน่งรอง อ.ต.ร. พร้อมกับให้ยศ พ.ต.ท.ในสมัยของ พ.ต.อ.พระยาอนุสรณ์ชุกรการนี้เอง นอกจากนี้แล้วหลวงเอกอุก็ได้มีการโยกย้ายทหารจำนวนมากมาเป็นตำรวจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกบฏวระเคช ทำให้ระบบทหารมีส่วนครอบงำระบบตำรวจ เพื่อนำไปใช้หาหลักฐานสอบสวนจับกุมได้ ย่างคีและรวดเร็ว ทันใจ และจากอำนาจครอบงำทำการเมืองนี้ หลวงเอกอุ ที่มีอำนาจอันยิ่งใหญ่จากอำนาจทางการเมือง^{๒๗} ก็สามารถควบคุมกำกับคำสั่งตำรวจได้

^{๒๕} ชาลิต ทรงกิตติ, "การต่อสู้ทางการเมืองของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ (พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๔๘๐)" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๓๐), หน้า ๑๑๐.

^{๒๖} ไพโรจน์ ชัยนาม, รัฐธรรมนูญทบทวนและเอกสารสำคัญในทางการเมืองของประเทศไทย (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๔), หน้า ๒๓๔ - ๒๓๕.

^{๒๗} วิเทศกรณีย์ (นามแฝง), ประวัติศาสตร์ชาติไทย (พระนคร: ศิลปบรรณาการ, ๒๕๑๒), หน้า ๔๕๔ - ๔๖๐.

อย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๔} เพื่อการปกครองรักษาอำนาจของคณะราษฎร จนในที่สุด หลวง
อดุล เกษจรวิสัย เข้าดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ และได้ควบคุมบังคับบัญชากำลังตำรวจ
อยู่กว่า ๔ ปี

ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว จึงเป็นการเข้าครอบงำการบริหารงานของตำรวจ
โดยฝ่ายการเมือง โดยมีผู้นำทางการเมืองเป็นผู้เข้าทำการควบคุมบังคับบัญชา กำลังตำรวจ
และใช้กำลังตำรวจเป็นเครื่องมือทางการเมืองในการต่อสู้ปราบปรามปรบปรนัยทางการเมือง
เมืองซึ่งปรากฏว่า มีการกวาดล้างอย่างรุนแรงในช่วงที่หลวงพิบูลสงครามดำรงตำแหน่ง
นายกรัฐมนตรี โดยมีหลวงอดุล เกษจรวิสัย เป็นอธิบดีกรมตำรวจ

การเข้ามามีอำนาจของทหารในกรมตำรวจดังกล่าวทำให้กรมตำรวจขาด
เอกภาพในการบังคับบัญชา ขาดความอิสระ (autonomy) โดยเฉพาะตำรวจสันติบาล
ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับเสถียรภาพทางการเมืองโดยตรง ได้ตกเป็นเครื่องมือทางการเมือง
ของผู้นำทางการเมืองที่ขึ้นมาใช้อำนาจ เพื่อปราบปรามผู้ทำตัวเป็นปรปักษ์ต่อรัฐบาล และผู้
ที่ถูกสงสัยว่าจะเป็นภัยต่อรัฐบาล หลักฐานเชิงประจักษ์ได้ปรากฏอย่างเด่นชัดในช่วงระยะ
เวลาที่ พ.ท.อ.หลวงอดุล เกษจรวิสัย ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ (๒๔๓๕ - ๒๔๔๔)
ปรากฏว่าได้มีการประชุมปรึกษาระหว่าง พ.อ.พระยาพหลา นายกรัฐมนตรี พ.อ.หลวง
พิบูลสงครามและหลวงอดุล กับนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ๗ ที่ทำการสันติบาลหลายครั้งหลาย
หน^{๒๕} และในวันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๑ กรมตำรวจได้ส่งเตรียมหน่วยคอมมานโด
และกองตำรวจสันติบาลรวมกำลังนายตำรวจและนายสิบตำรวจประมาณ ๑๐๐ คน พร้อม

ศูนย์แพทย์ทรพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๒๔}อนันต์ เสนาพันธ์, มนัส สัตยารักษ์ และ วรสิทธิ์ สุมน, อินทรา ย อ.กร.
หน้า ๒๒ - ๒๓.

^{๒๕}ร.ท.อ. เรืองศักดิ์ จริตเอก, "ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบบ
ประชาธิปไตยของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกองบังคับการตำรวจ
สันติบาล," หน้า ๓๔.

- อาวุธครบมือเพื่อออกแยกย้ายทำการจับกุมผู้ต้องสงสัย^{๓๐} ซึ่งผู้ต้องหาศึกษาการเมืองชุกนี้ ประกอบไปด้วย พลโทพระยาเทพหัสดิน พระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ พระวุฒิกาศึกษา ร.อ.หลวงภักติกุฎุมิภาภค ร.ท.เผ่าพงศ์ เทพหัสดินฯ นายพุกพันธ์ เทพหัสดิน พ.อ. พระสิทธิ เรืองเกษม พล.ต.พระสุวรรณชิต นายมังกร สาณเสน^{๓๑} นอกจากนั้นยังได้มีการจับกุมหลวงสงครามวิจารณ์ ร.ท.ณ เณร ศาละลักษณ์ ร.อ.ขุนศรีพลพุกษ์ และ ร.ต.อ.น้อย เทวคุปต์ เป็นต้น^{๓๒} ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการที่หลวงพิบูลสงครามถูกลอบยิง เมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๔๘๑ นายสี บุญตา ใจเป็นยิงภายในบ้านพักกรมทหารบางชื่อ^{๓๓} อันเป็นสาเหตุให้มีการกวาดล้าง จับกุม "ฝ่ายตรงข้าม" ผู้สงสัยว่าวางแผนประทุษร้าย หลวงพิบูลฯ เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๑ ผู้ต้องหาที่ถูกจับกุมในคดีนี้มีทั้งหมด ๕๑ คน ซึ่งต่อมาได้ถูกส่งห้องต่อศาลพิเศษ และศาลพิเศษได้พิพากษา เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๔๘๒ ให้ประหารชีวิตจำเลย ๑๘ คน อาทิเช่น นายสี บุญตา ร้อยโท ณ เณร ศาละลักษณ์ และจำคุกตลอดชีวิต นายพลโทพระยาเทพหัสดิน กรมขุนชัยนาทนเรนทร และนายพันเอก หลวงชำนาญยุทธศิลป์ ศาลพิเศษทั้งกล่าวนี้^{๓๔} มีนายพันเอก หลวงพรหมโยธี เป็นประธาน กรรมการ และมีกรรมการอีกคือ นายพันเอก ประจันปัจจนึก นายพันเอก ขจรเนติบุทท นายพันเอก วิชัยยุทธ เชาวคณี นายพันตรี นิรันดรชัย นายพันตรี อัมพร ศรีไชยยันต์

^{๓๐} พายัพ โรจนวิภาค, ยุคหมิ่น (สมุทรปราการ: สำนักพิมพ์สอ เสวาบุตร, ๒๕๑๕), หน้า ๒๗ อ้างถึงใน ร.ต.อ.เรืองศักดิ์ จริตเอก, "ความรู้ความเข้าใจ," หน้า ๗๘.

^{๓๑} สว่าง ลานเหลือ, ๓๗ ปีแห่งการปฏิวัติ (โพธิ์สามต้นการพิมพ์, ๒๕๑๒), หน้า ๓๕-๓๖. อ้างถึงใน ร.ต.อ.เรืองศักดิ์ จริตเอก, "ความรู้ความเข้าใจ," หน้า ๗๘-๗๙.

^{๓๒} พายัพ โรจนวิภาค, ยุคหมิ่น, หน้า ๓๗ อ้างถึงใน ร.ต.อ.เรืองศักดิ์ จริตเอก, "ความรู้ความเข้าใจ," หน้า ๗๙.

^{๓๓} สุกัญญา สิริวานิช, หนังสือพิมพ์ไทย จากปฏิวัติ ๒๔๗๕ สู่ปฏิวัติ ๒๕๑๖ (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๒๕.

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

มนุเวทยิมลนาด วิกตะประจิตธรรมจำรัส ศรีวิกรมมาทิตย์ สารนิติบัญญัติ นิติสารณ์-พิเศษ^{๓๕}

นอกจากบทบาทในคดีการเมืองแล้ว คำรวจในยุคสมัยของหลวงอดุลเดชจรัส ยังคอบสนองก่อนโยบายชาตินิยม (nationalism) ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในชื่อนโยบายรัฐนิยม เพื่อที่จะสร้างความเป็นชาตินิยม และความเป็นชาตินิยมนี้จะมารวมศูนย์ที่รัฐ กล่าวคือรัฐเป็นตัวแทนของชาติและประชาชนในการที่จะรักษาผลประโยชน์ของชาติโดยส่วนรวม ซึ่งจะทำให้รัฐมีบทบาทและอำนาจสูงขึ้น ความคิดนี้เรียกว่า รัฐนิยม (statism) นั้น หมายความว่านโยบาย "รัฐนิยม" ของหลวงพิบูลย์ มีองค์ประกอบทางความคิดสำคัญ ๒ ประการด้วยกัน กล่าวคือ nationalism และ statism^{๓๖}

นอกจากประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยรัฐนิยม ฉบับที่ ๑๐ เรื่องการแต่งกายของประชาชนชาวไทยแล้ว ในเดือนเมษายน ๒๔๘๕ คำรวจยังได้จับกุมผู้กระทำผิดหลายราย เสียเงินค่าปรับรายละ ๒ บาท ในข้อหากระทำความผิด พ.ร.บ.บำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ คือนั่งไ้ร่รงหยักรั้งลอยชายในท้องถนนหลวง^{๓๗} ในลักษณะนี้ คำรวจจึงมีบทบาทในการเป็นกลไกของรัฐมาด ในการจำกัดสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของประชาชน เนื่องจากบรรดาชนชั้นนำทางการเมืองการทหารในเวลานั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวหลวงพิบูลสงคราม ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากมุสโสลินีและฮิตเลอร์^{๓๘} โดยเฉพาะ

^{๓๕}กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในระบอบประชาธิปไตย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๕๒.

^{๓๖}สุภัญญา ตีระวนิช, หนังสือพิมพ์ไทย จากปฏิวัติ ๒๔๗๕ สูปฏิวัติ ๒๕๑๖, หน้า ๒๗.

^{๓๗}กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในระบอบประชาธิปไตย, หน้า ๕๒.

^{๓๘}ประเสริฐ เมฆมณี, คำรวจและกระบวนการยุติธรรม คู่มือสร้างเสริมความก้าวหน้าของคำรวจ พนักงานสอบสวน นักกฎหมาย นักการศึกษาและสิ่งทีประชาชนควรรู้, หน้า ๑๒๗ - ๑๒๘.

อย่างยิ่งรูปแบบการควบคุมตำรวจของรัฐบาลเผด็จการ นิยมเรียกกันอีกชื่อหนึ่งว่า รัฐตำรวจ (the police state) นับเป็นการควบคุมตำรวจอย่างเข้มงวดกวดขันภายใต้ระบบองค์กรตำรวจลับ (secret police organizations) เพื่อมุ่งหวังให้ตำรวจปฏิบัติหน้าที่คุ้มครอง รักษาความปลอดภัย และความมั่นคงให้แก่รัฐบาลเผด็จการอย่างกว้างขวางโดยไม่จำกัดอำนาจ ขอบเขตปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ เพื่อหวังผลประโยชน์ทางการเมืองเป็นสำคัญ ดังเช่น การปฏิบัติกิจการตำรวจลับเกสตาโปของรัฐบาลฟาสซิสต์นาซีเยอรมัน (the Gestapo of Nazi Germany) และตำรวจลับคูราของรัฐบาลเผด็จการมุสโสลินี (the Dura of Mussolini) ล้วนแต่เป็นการใช้อำนาจตำรวจเผด็จการ เพื่อลิดลอนสิทธิเสรีภาพความนึกคิด และความเคลื่อนไหวของประชาชนอันมีลักษณะตรงข้าม^{๓๘}

สภาพของตำรวจในยุคสมัยของหลวงอดุลเดชจรัส ได้รับการกล่าวขานถึงในแง่ลบอย่างมาก ดังที่มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า สมัยของ อ.ตร.ท่านนี้ นับเป็นยุคของตำรวจเชื้อชาติทหารที่ใช้อำนาจหน้าที่เกินขอบเขต ขยายอิทธิพลค้ำจุนเสถียรภาพของรัฐบาลอย่างโหดเหี้ยม จนดูเหมือนจะกลายเป็นชาคมมนุษย์ธรรมเท่าที่เคยมีตำรวจมา นับว่าหลวงอดุลเป็น อ.ตร.ที่มีอำนาจมากทั้งทางหน้าที่และส่วนตัว แม้แต่จอมพลแปลก พิบูลสงคราม ก็ยังต้องยอมรับอิทธิพลอันรุนแรงนั้น ตลอดสมัยของ อ.ตร.หลวงอดุลฯ ที่เดียว^{๓๙}

สาเหตุสืบเนื่องมาจากพวกเจ้านายเคยมีอิทธิทธิมายาวนาน เกิดความไม่พอใจอย่างรุนแรง ต่อการถูกลิดลอนอิทธิทธิ รวมทั้งทหารที่ไม่ได้รับอำนาจทางการเมือง และประชาชนที่ยังนิยมระบบการปกครองเดิม จึงได้มีปฏิกริยาชกขวางอยู่ตลอดเวลา ตำรวจต้องทำงานหนักมาก โดยเฉพาะบทบาทของตำรวจสันติบาล ที่เริ่มมีความ

^{๓๘}สุภัญญา ตีระวนิช, หนังสือพิมพ์ไทย จากปฏิวัติ ๒๔๗๕ สู่ปฏิวัติ ๒๕๑๖, หน้า ๒๗.

^{๓๙}อนันต์ เสนาพันธ์ และคณะ, อินทราัย อ.ตร., หน้า ๒๕.

สำคัญจริงจึงกองหนึ่งในกรมตำรวจ^{๔๑}

นอกจากจะมีการใช้ตำรวจในการจำกัดสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนแล้ว ยังมีการใช้กำลังตำรวจจับกุม ปรามปรามทหารที่คบคิดก่อนการทำร้ายต่อตัวหลวงพิบูลสงครามอีกด้วย จากเหตุการณ์ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๔ ครั้งหลวงอคุลา คำรงค์ตำแหน่งรองอ.ตร. เมื่อนายพุ่ม ทับสายทอง ใ้พยายามฆ่า พ.อ.หลวงพิบูลสงคราม (ร.ม.ต. กลาโหม ขณะนั้น) ที่สนามหลวงและนายพุ่มได้ถูกทหารยิงตาย จากนั้นตำรวจสันติบาลภายใต้อำนาจทางการเมืองก็ได้ใช้ความพยายามในการสืบสวนหากลุ่มผู้คบคิดกบฏยิ่งขึ้นจนถึง ๓ สิงหาคม ๒๔๗๔ จึงได้จับกุม ส.อ.สวัสดิ์ มหะหมัด กับพรรคพวกนายสิบในกองทัพทหารราบที่ ๒ จำนวน ๑๓ คน ในข้อหากบฏ ซึ่งมีอีกเรียกว่า "ขบถนายสิบ" โดยที่กลุ่มนายสิบเหล่านี้ได้วางแผนรุนแรงที่จะฆ่าหลวงพิบูลฯ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร และหลวงอคุลา แต่แผนการที่จะปฏิบัติในวันที่ ๕ สิงหาคม ใ้รวัวไหลเสียก่อน ศาลพิเศษ เพื่อปฏิบัติการไ้พิจารณาคดีเมื่อ ๒๗ สิงหาคม ๒๔๗๔ โดยพิพากษาให้ประหารชีวิต ส.อ.สวัสดิ์ มหะหมัด จำคุกตลอดชีวิต ๔ นาย จำคุก ๒๐ ปี ๓ นาย และจำคุกพลเรือน ๑ นาย ๑๖ ปี

โดยสรุป บทบาททางการเมืองของตำรวจในยุคสมัยดังกล่าวนี้ เป็นไปในลักษณะของเครื่องมือทางการเมืองของคณะราษฎร ในการจำกัดปรัภักษ์ทางการเมือง และจำกัดสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของประชาชน

บทบาททางการเมืองของตำรวจในช่วงพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์

ในช่วงนี้ ตำรวจเป็นกลไกรัฐและกลไกทางการเมือง ซึ่งมีหน้าที่ในการใช้ความรุนแรงทางการเมือง (political violence) ภายหลังจากรัฐประหารในปี พ.ศ. ๒๔๙๐ แล้ว การใช้กำลังก็กลายเป็นเรื่องธรรมดา ๆ ในทางการเมืองอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน หลังจากการปฏิวัติสมัยพระยามโนฯ พ.ศ. ๒๔๗๖ อำนาจของรัฐบาลขึ้นอยู่กับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ และไม่มีการปฏิวัติเกิดขึ้นอีก การรัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๙๐ ถือว่า

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕ - ๒๖.

เป็นการเริ่มต้นยุคการเมืองใหม่ที่ระบอบรัฐธรรมนูญเสื่อมลง จากฐานะเป็นที่มาของความชอบธรรมทางการเมือง ถ้าสิ่งนี้เป็นอาวุธชั้นสุดท้าย เพราะแม้แต่พวกที่เรียกกันว่าเสรีชน (ปรีดีและพวกเสรีไทย) ก็ยังพยายามที่จะใช้กำลังก๊วย บางทีแล้วเจตนารมณ์ของสหัชทหารนิยม สหัชเชื้อผู้นำ และการเน้นย้ำในความรักชาติและความกล้าหาญของทหาร ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของนโยบายสมัยสงครามของจอมพล ป. ได้มีผลต่อนายทหารบกหนุ่ม ๆ ก๊วย^๒ ลักษณะของการใช้ความรุนแรงทางการเมืองจึงเป็นลักษณะเด่นของการเมืองไทยในยุคสมัยนี้^๓

การใช้ตำรวจเป็นเครื่องมือทางการเมืองในช่วงนี้ มีลักษณะของการเข้าครอบงำกำลังตำรวจ โดยผู้นำทางการเมืองการทหาร (politico-military leaders) เช่นเดียวกันกับในกรณีของ พล.ต.อ. อุดมย์ อุดมยเกษจรวิธ ตัวแทนของคณะราษฎร กล่าว

^๒ พักซ์ เจลิมเตียร์ณ, การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และ ม.ร.ว. ประกายทอง สิริสุข (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๗๓ - ๗๔.

^๓ โปรคกูรายละเอียดยกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ทางการเมืองไทย ตั้งแต่การรัฐประหาร รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๙๑ จนถึงการยึดอำนาจรัฐของคณะทหารภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ ใน วิเทศกรณีย์, (นามแฝง), สารคดีประวัติศาสตร์ทางการเมืองไทย ตั้งแต่ ร.ศ. ๑๓๐ จนถึงยุคปัจจุบัน (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์รวมการพิมพ์, ๒๕๑๔), หน้า ๕๖๔-๑๐๗๒, เสถียร จันทิมาธร และชรรค์ชัย มุนปาน, กองทัพกับประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิชเนศ, ๒๕๒๖), หน้า ๔๔ - ๕๖. พักซ์ เจลิมเตียร์ณ, การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ, หน้า ๕๒ - ๑๕๔, เสน่ห์ จามริก, การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมานุษยศาสตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๑๖๐ - ๒๒๕, เสลา เรชะรุจิ ๒๕ คคีกบฏ, (พระนคร: สำนักพิมพ์ประมวลสาสน์, ๒๕๑๓), หน้า ๒๑๑ - ๓๖๒.

คือภายหลังการรัฐประหารในปี พ.ศ. ๒๔๙๐ ก็ได้มีความพยายามของคณะทหารในการเข้าแทรกแซงรัฐบาลพลเรือนของนายควง อภัยวงศ์ โดยได้ขอให้พันเอกเผ่า ศรียานนท์ ไปเป็นผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ^{๔๕} ทั้งนี้เพื่อที่จะสามารถใช้กำลังตำรวจในการกวาดล้างปรบักษ์ทางการเมืองได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ในลักษณะเดียวกับในช่วงของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม แต่พลโทชิตมันสิลป์ สีนาดโยชารักษ์ รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยปฏิเสธ^{๔๖} ทำให้คณะทหารภายใต้การนำของ จอมพล ป. พิบูลสงครามเข้ามาทำการบีบบังคับให้นายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรี ลาออกจากตำแหน่ง และจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง รวมทั้งยังดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยอีกตำแหน่งหนึ่ง และได้แต่งตั้งให้พันเอกเผ่า ศรียานนท์ ไปเป็นรองอธิบดีตำรวจ และในเวลาเดียวกันนั้นก็ได้เลื่อนยศขึ้นเป็นพลตำรวจตรี มีตำแหน่งเป็นรองอธิบดีกรมตำรวจฝ่ายปราบปราม^{๔๖} ในขณะที่ พล.ต.อ. หลวงชาติตระการโกศล เป็นอธิบดีกรมตำรวจ^{๔๗}

พลตำรวจตรีเผ่า ศรียานนท์ เคยเป็นนายทหารคนสนิท (ทส.) ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นอกจากนี้ยังเป็นลูกเขยของพลโท ดิน ชูณหะวัณ หัวหน้าคณะทหารซึ่งทำรัฐประหารในปี พ.ศ. ๒๔๙๐ อีกด้วย ทำให้กลายเป็นผู้ที่มีอำนาจและบทบาททางการเมืองโคกแก่นคนหนึ่ง และเมื่อมาดำรงตำแหน่งรองอธิบดีกรมตำรวจฝ่ายปราบปรามก็ยิ่งมีอำนาจและบทบาททางการเมืองเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ^{๔๘} ทั้งนี้ โดยอาศัยการใช้ความ

^{๔๕}วิเทศกรณีย์ (นามแฝง), สารคดีประวัติศาสตร์การเมืองไทย ตั้งแต่ ร.ศ. ๑๓๐ จนถึงยุคปัจจุบัน, หน้า ๙๖๔.

^{๔๕}เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๔๖}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๖๕.

^{๔๗}เสถียร จันทิมาธร และชรรค์ชัย ปุณปาน, กองทัพบกกับประเทศไทย, หน้า ๔๘.

^{๔๘}พูน บูรณสมภพ, เงื่อนไขการปฏิวัติ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บริษัท พี.วาทีน พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๒๔), หน้า ๑๓๕ - ๑๓๖.

รุนแรงทางการเมือง จากกำลังตำรวจที่มีอยู่ และได้มีการพัฒนาศักยภาพขึ้น เป็นหนทางในการขยายอำนาจออกไป (expansion of power)

บทบาททางการเมืองของตำรวจในช่วงแรก ในขณะที่พลตำรวจตรี เผ่า ยังไม่ได้ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจนั้น เป็นไปในลักษณะการปราบปรามปรำพริ้วทางการเมืองของรัฐบาลทหารของจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยการใช้ตำรวจสันติบาลในการสืบสวนค้นในกรณีของกบฏเสนาธิการปี ๒๔๘๑^{๔๘} ซึ่งเป็นคณะนายทหารเสนาธิการที่มีการวางแผนการที่ระบุว่าจะใช้ระเบิดขว้างเข้าไปในงานพิธีมงคลสมรสระหว่าง จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขณะที่ยังคงดำรงยศเป็นพันเอก และท่านผู้หญิงวิจิตรฯ ธนะรัชต์ ซึ่งมีจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นเจ้าของภาพ การจับกุมตัวระเบิดร้ายแรงนี้ ตามการสืบสวนปรากฏว่าเป็นส่วนหนึ่งของแผนในการจะสังหารคณะรัฐประหารในปี ๒๔๘๐ ทั้งคณะที่จะไปในงานพิธีมงคลสมรสครั้งนี้ แต่แผนนี้ได้รั่วไหลเสียก่อนที่จะดำเนินการไป^{๕๐}

รายงานของผู้สืบราชการลับฝ่ายสันติบาลแจ้งต่อไปว่า ภายหลังจากสำเร็จภารกิจในการก่อการรัฐประหารครั้งแรกในการทำลายล้างบุคคลสำคัญฝ่ายรัฐประหารแล้ว ในวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๔๘๑ เวลา ๘ น. ทรง จะส่งกำลังฝ่ายคอมมานโดในการบุกเข้ายึดสวนพฤกษศาสตร์เพื่อที่จะจับพลตรี หลวงสฤติย์ยุทธการ เสนาธิการกองทัพอี ๑ จอมพล ป. พิบูลสงคราม พล.ท.วิน ชุณหะวัณ, พล.ท.กาจ กาจสงคราม และ พ.อ.บัญญัติ เทพหัสดินทร์^{๕๑}

จากนั้นกำลังอีกส่วนหนึ่งจะเข้ายึดกระทรวงกลาโหม อันเป็นแผนขั้นสุดท้ายในการจะใช้เป็นกองบัญชาการรัฐประหารต่อไป จนกระทั่งเสร็จสิ้นภารกิจอื่น ๆ ในการยึดอำนาจบริหารราชการแผ่นดินได้โดยครบถ้วน^{๕๒}

^{๔๘} เสลา เรขะรุจิ, ๒๕ คคีกบฏ, หน้า ๒๑๕.

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๕ - ๒๑๖.

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๖.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

กำลังส่วนที่จะยึดกระทรวงกลาโหมครั้งนี้ ภายหลังจากการประชุมในระหว่าง พล.ท. สมบูรณ์ ศรีวานิชิต พล.ต. หลวงรณกรกรมโกวิท พ.ท. พโยม จุฬานนท์ และ พล.ต. ประจวบ ภูมิรัตน์ แล้ว ได้มอบหมายให้ พ.อ. กิตติ ทัดตานนท์ เป็นผู้นำกำลัง เข้ายึดกระทรวงกลาโหม และ พ.ท. พโยม จุฬานนท์ เป็นผู้นำกำลังไปจับกุม พ.อ. บัญญัติ เทพหัสดินทร์ ผู้บังคับการกรมรถที่ ๑ เพื่อจะได้ใช้กำลังส่วนนี้ออกปฏิบัติการ ต่อไป^{๕๓}

เมื่อ พล.ต.ต. เผ่า ศรียานนท์ ได้รับทราบจากตำรวจสันติบาลแล้ว ก็ได้ ใช้กำลังตำรวจร่วมกับกำลังทหารบางหน่วยกวาดล้าง จับกุม จนสามารถปราบปรามผู้ก่อ การได้อย่างราบคาบ

นอกจากคณะนายทหารเสนาธิการแล้ว ก็ยังมีการก่อการอีกหลายครั้ง ได้แก่ กบฏ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๒^{๕๔} กบฏวังหลวง กบฏแมนฮัตตัน ซึ่งรัฐบาลทหาร ของ จอมพล ป. พิบูลสงครามก็ได้ใช้ทั้งทหารและตำรวจเข้าทำการปราบปรามอย่าง เข้มแข็งและรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของกบฏวังหลวงและกบฏแมนฮัตตัน^{๕๕}

ในกรณีของกบฏวังหลวง ฝ่ายผู้ก่อการยึดเอาพระบรมราชวังเป็นกองบัญชาการ ในขณะที่ฝ่ายรัฐบาลใช้กำลังทหาร และตำรวจเข้าทำลายล้างอย่างรุนแรง พร้อมกันนั้น ก็มีการปะทะกันอย่างหนักระหว่างกำลังของทหารบกภายใต้การนำของพลตรี สฤษดิ์ ชนระวิชต์ กับกำลังทหารเรือของฝ่ายผู้ก่อการ ภายใต้การนำของ พลเรือตรี สังวร สุวรรณชีพ และ

^{๕๓}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๖ - ๒๑๗, โปรกคุเพิ่มเติมนิ เสถียร จันทิมาธร และชรรค์ชัย บุนปาน, กองทัพบกกับประเทศไทย, หน้า ๖๒

^{๕๔}วิเทศกรณีย์ (นามแฝง), สารคดีประวัติศาสตร์ทางการเมืองไทย ตั้งแต่ ร.ศ. ๑๓๐ จนถึงยุคปัจจุบัน, หน้า ๕๓๔ - ๕๓๕.

^{๕๕}โปรกคุ นิยม สุพรรณงแพง, ทหารเรือกบฏ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ศิลปวัฒนธรรม, ๒๕๒๕).

พลเรือตรีทหาร ข้าราชการ^{๕๖}

อย่างไรก็ตาม ฝ่ายรัฐบาลสามารถควบคุมสถานการณ์ไว้ได้ และภายหลังการต่อสู้อย่างหนักแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าทำการจับกุม พ.ต.อ.บรรจงศักดิ์ ชิพเป็นสุข อดีตผู้บังคับการตำรวจสันติบาล และ พ.ต. โผน อินทรทัต อดีตผู้อำนวยการโรงงานยาสูบ แต่ทั้งสองคนถูกตำรวจยิงตายในข้อกล่าวหาว่า ต่อสู้เจ้าหน้าที่^{๕๗}

กรณีการสังหารโทค ๔ อธิการรัฐมนตรี คือ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายจำลอง กาวเรือง นายถวิล อุดล นายทองเปลว ชลภูมิ อธิการรัฐมนตรีในรัฐบาล คร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นคดีการเมืองที่สำคัญ เนื่องจากการสังหารเกิดขึ้นระหว่างการควบคุมตัวของเจ้าหน้าที่ตำรวจ^{๕๘} ซึ่งมีความอื้อฉาว นำมาซึ่งความเสื่อมเสียแห่งชื่อเสียงของกรมตำรวจในยุคสมัยนั้นมาก

ส่วนในการฝึกกฎหมายสันติสนัน อันเป็นการปฏิบัติการเพื่อยึดอำนาจรัฐของทหารเรือนั้น พล.ต.ต. เผ่า ศรียานนท์ ได้ร่วมมือกับ พล.ท.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในการปราบปราม โขย พล.ต.ต.เผ่า ศรียานนท์ ตั้งกองบัญชาการฝ่ายตำรวจขึ้นที่วังปารุสกวันและตัวเองทำหน้าที่เป็นแม่ทัพบัญชาการรบ โดยมีฝ่ายเสนาธิการประกอบด้วย พ.ต.อ.มิชัย กุลละวณิช และ พล.ต.ต.เจริญฤทธิ์ จารัสโรมรัน ส่วนฝ่ายพลรบได้แก่ อัสวินทั้งสี่ ซึ่งในที่สุดจากการโจมตีของฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายทหารเรือก็ต้องยอมจำนนโดยสิ้นเชิง^{๕๙}

หลังจากที่ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจแล้ว ก็

ศูนย์วิทยุตำรวจ

^{๕๖}วิเทศกรณีย์ (นามแฝง) สารคดีประวัติศาสตร์ทางการเมืองไทย ตั้งแต่ ร.ศ.๑๓๐ จนถึงยุคปัจจุบัน, หน้า ๕๔๔ - ๕๕๓.

^{๕๗}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕๓.

^{๕๘}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๐๓ - ๑๐๐๔, โปรดดูเพิ่มเติมใน ชิต วิชาสรวุช, เผ่าสารภาพ (บุรุษเหล็กแห่งเอเชีย) (พระนคร: แพรวพิทยา, ๒๕๐๓), หน้า ๓๕๐-๔๑๕.

^{๕๙}นิยม สุขรองแพ่ง, ทหารเรือบก, หน้า ๔๕.

ได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของกรมตำรวจอย่างขนานใหญ่ จนกำลังตำรวจมีสภาพ เป็น "กองทัพ" ดังที่มีผู้บรรยายว่า

สำนักใหญ่วังปารุสกวัน ภายในหลังม่านแห่งนี้ กำลังเป็นที่วางแผนการที่จะ สถาปนา "รัฐตำรวจ" ขันขนานใหญ่ เพราะเมื่อบ้านเมืองอยู่ในสภาพเช่น นี้ อำนาจทั้งหลายได้ไปรยปรายมาสู่วังเมืองของชนชั้นปกครองอย่างเต็มที่หัว ถวนกันคืบคืบแล้ว สภาพการณ์ก็จะ เป็นประชาธิปไตยอยู่ไม่ได้ หัวหน้าใหญ่แห่ง วังปารุสกวันจึงสั่งการให้รวบรวมคำหกรคำราที่เกี่ยวกับตำรวจทั่วโลกขนาดใหญ่ กิจการของตำรวจทุกประเทศไม่ว่าจะเป็นในโลกเสรี หรือหลังม่านเหล็กมานไม่ใ้ ได้ถูกสั่งให้แปลขึ้นมาโดยควน เพื่อนำมาผสมผสานประกอบขึ้นเป็นรูปกองทัพตำรวจ ไทยอันทันสมัย เพราะฉะนั้นภายในเวลาไม่ช้า ตำรวจเมืองไทยที่มีแต่ตำรวจ เคนเท้า พรืบ ๆ เป็นหมู่ ๆ ตามถนนหนทาง ก็เปลี่ยนแปลงมาเป็น ตำรวจรถ เกราะ ตำรวจน้ำ ตำรวจอากาศยาน ตำรวจรถไฟ ตำรวจสุนัข ตำรวจม้า ตำรวจชายแดน ตำรวจพลรม และอื่น ๆ อีกหลายประเภท ซึ่งจะต้องใช้งบประมาณอันมากมายหลายร้อยล้านบาทเพื่อกาเรื่องนี้ ใจคอที่จอมอัครวิญจะสร้างสร กองทัพตำรวจให้เป็นที่รวมชีวิตของทหารทุกเหล่าทุกกองทัพขึ้นในกองทัพตำรวจ ไทย^{๖๐} ภายใต้คำขวัญที่ว่า "ภายใต้ค้วงอาทิตย์นี้ไม่มีอะไรที่ตำรวจไทยจะทำ ไม่ได้"^{๖๑}

ภายใต้การบังคับบัญชาของ พล.ต.อ.เผ่า กรมตำรวจได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว^{๖๒} เพราะ พล.ต.อ.เผ่า ต้องการที่จะสร้างฐานอำนาจทางหนึ่งขึ้นนอกขอบข่าย ของกองทัพบก ซึ่งบัดนี้ พล.ต.อ.เผ่า มิได้เกี่ยวข้องกับอีกต่อไปแล้ว หลัง พ.ศ. ๒๔๘๐ และหลังความพยายามต่าง ๆ ของกลุ่มบุคคลกลุ่มอื่น ๆ ที่จะยึดอำนาจ กองกำลัง กลายเป็นสิ่งสำคัญที่ยอมรับกันว่าเป็นทางนำไปสู่ความสำเร็จทางการเมือง พล.ต.อ.เผ่า ย่อมเข้าใจในเรื่องนี้โดยด่องแท้ ดังนั้นจึงได้ดำเนินการสร้างกรมตำรวจให้เป็นกองกำลัง ของตนเอง สายงานการบังคับบัญชาเข้มงวดและมีการรักษาป้องกันในหมู่นายตำรวจ แน่นแฟ้นมากโดยอาศัยอิทธิพลส่วนตัวของ พล.ต.อ.เผ่า เท่าที่ปรากฏนั้นกรมตำรวจจะ

^{๖๐} สิต วิภาสชรัช, เผ่าสารภาพ (บุรุษเหล็กแห่งเอเชีย), หน้า ๔๑ - ๔๒.

^{๖๑} นิยม สุทรงแพ่ง, ทหารเรือบก "แมนฮัตตัน", หน้า ๒๗.

^{๖๒} ทักษิ์ เฉลิมเกียรติ, การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ, หน้า ๑๐๖.

เป็นกองทัพบกแห่งที่สองที่เดียว เนื่องจากนายตำรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่ประจำ
วันที่จะต้องรับใช้ประชาชนแล้ว และไม่ค่อยจะมีเวลาว่างมากนักสำหรับการฝึกฝนและการ
อบรมระเบียบวินัยเหมือนกองทัพ จึงเป็นเรื่องยากสำหรับ พล.ต.อ.เผ่า ที่จะสร้างความ
เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันแบบกองทัพจริง ๆ ให้เกิดขึ้นได้ในหมู่คนของตน แต่ พล.ต.อ.เผ่า
ก็ได้พยายามอย่างถึงขนาดที่มีกลุ่มนายตำรวจซึ่งเป็นทั้งผู้คุ้มกันที่มีความสัมพันธ์สนิทแนบแน่น
ของตนเอง^{๖๓}

เหล่าบริวารของ พล.ต.อ.เผ่า เรียกกันว่า ฮัศวิน พวกฮัศวินคือนายตำรวจที่
พล.ต.อ.เผ่า เสือกมาทำงานให้คน "ฮัศวิน" เหล่านี้เป็นที่รู้จักกันได้จากแหวนทองหรือ
แหวนเพชรที่ พล.ต.อ.เผ่า มอบให้และยังให้บริวารเป็นพิเศษอีกด้วย บุคคลเหล่านี้
ทำงานที่ไม่บริสุทธิ์ยุติธรรมและช่วยก่อกองตั้งสิ่งที่นักเขียนคนไทยอ้างถึงว่าเป็น "รัฐตำรวจ"
(police state)^{๖๔} ตอนที่มีย่านามากที่สุดกรมตำรวจมีฮัศวินกว่าสองแสนคนเกือบถึง
๔๓,๐๐๐ คน ซึ่งเป็นจำนวนมากพอที่จะยืนหยัดเป็นคู่แข่งชั้นกับกองทัพได้จริง ๆ^{๖๕}

สหรัฐอเมริกาสนับสนุน พล.ต.อ.เผ่า สหรัฐอเมริกาได้ส่งรถถัง รถหุ้มเกราะ
เครื่องบินเฮลิคอปเตอร์ เรือ และอาวุธปืนทันสมัยให้กับกรมตำรวจไทย^{๖๖} กรมตำรวจ
มีกองพลร่มของตนเอง และมีโรงเรียนฝึกพลร่มหนึ่งแห่งในประเทศ^{๖๗}

เหตุผลที่เปิดเผยทั่วไปของ พล.ต.อ.เผ่า ในการมีกองกำลังมากมายเช่นนั้น
ก็คือว่าเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับการรณรงค์ปราบปรามพวกคอมมิวนิสต์ ข้ออ้างนี้อาจอ้าง

^{๖๓} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๖๔} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๖๕} Frank C. Darling, Thailand and the United States
(Washington D.C.: Public Affairs Press, 1965), p. 114. อ้างถึงใน
เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๗.

^{๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๖๗} รบกกองทัพบก ๒๔๕๗ อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๗ - ๑๐๘.

ขึ้นเพื่อทำให้อเมริกา ผู้หนุนหลังตนพอใจและเพื่อลดความไม่พอใจของกองทัพกลาง
อย่างไรก็ตามความจริงแล้ว กองกำลังได้ถูกนำมาใช้สำหรับการปราบปรามเกี่ยวกับการ
เมืองเป็นส่วนใหญ่และเพื่อประโยชน์ส่วนตัว^{๖๔}

ตามคำแนะนำของ พล.ต.อ.เผ่า กองสืบสวนอาชญากรรม และสำนักงาน
ปราบปรามอาชญากรรมได้ปฏิบัติการคว่ำความรุนแรงเยี่ยงเกสตาโป ผู้ก่อความไม่สงบ
ทางการเมือง คนที่ถูกสงสัยว่ากำลังต่อต้านรัฐบาล และพวกสนับสนุนคอมมิวนิสต์ จึงถูก
จับ แม้ว่าจะไม่มีบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับการกระทำเหล่านี้ แต่ก็มีเรื่องเสื่อมเสียหลาย
เรื่องที่เปิดเผยออกมาหลังจาก จอมพล สฤษดิ์ ยึดอำนาจได้^{๖๕}

ในค่านที่เกี่ยวกับการจำกัดสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนนั้น บท
บาทของตำรวจมีอยู่อย่างชัดเจนในค่านการใช้กฎหมายในลักษณะของการใช้อำนาจจับกุม
การจับกุมครั้งสำคัญเห็นจะได้แก่ขบถสันติภาพ เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๔๙๕ ผู้ถูกจับ
กุมมีทั้งนักหนังสือพิมพ์ เช่น กุหลาบ สายประดิษฐ์ สมัยคร บวรवास อุตสาหกรรม พลกุล
บุศย์ สิมะเสถียร มีทั้งนายทหารและนักการเมือง ในระหว่างนี้ อารีย์ สิริระ ก็ได้อุ
ลอบสังหาร ข้อหาใหญ่คือสมทบกันทำลายล้างรัฐบาล ก่อให้เกิดการแบ่งแยก ชักชวนให้
เกลียดชังมิตรประเทศ ฯลฯ ในเดือนกันยายน ๒๔๙๖ พล.ต.อ.เผ่า วางระเบียบปิด
ปากหนังสือพิมพ์ ห้ามเสนอข่าวการประชุมสภาป้องกันราชอาณาจักร ข่าวการประชุมสภา
กลาโหม ข่าวประชุมสภาของ ๓ กองทัพ ห้ามเสนอข่าวการเคลื่อนไหวของกองทัพไทย
ในเกาหลี ถ้าทางราชการไม่แถลง ห้ามวิพากษ์วิจารณ์การเมืองระหว่างประเทศ^{๖๖}

สำหรับตัว พล.ต.อ.เผ่า นั้น กล่าวกันว่า โคโยบุคสึเป็นคนคัมสุราจิก
ซีโมโห และคงจะเป็นคนดูแลอำนาจพอสมควร สยามนิกร ฉบับวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๔๙๕

^{๖๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๘.

^{๖๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๙.

^{๖๖} สุกัญญา ศีระวนิช, หนังสือพิมพ์ไทย จากปฏิวัติ ๒๔๗๕ สู่ปฏิวัติ ๒๔๙๖, หน้า

โคลงข่าวเกี่ยวกับความรึกลุน้องของ พล.ต.อ.เผ่า โดยให้อภิสัทธานายตำรวจผ่อนส่ง รดยนต์ได้ตามลำดับชั้น โดยถือหลักเกณฑ์ว่าตำรวจชั้นผู้ใหญ่มีสิทธิ์ก่อน ซึ่ง นสพ.ไทย รายวันได้กล่าวไว้ว่าทั้งนี้เนื่องจากบรรดานายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ผู้น้อย ค้างใช้สิทธิ์กันถึงพัน สองร้อยเศษ ซึ่งเกินโควตาที่ได้รับมาก จึงต้องผ่อนผันให้สิทธิ์แก่นายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ก่อน^{๗๑}

โดยสรุป ตำรวจในช่วงนี้มีลักษณะของ "ตำรวจการเมือง" อย่างเห็นได้ ชัด กังที่มีผู้ข้อสังเกตว่า

ในยุคสมัยของ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ปรากฏว่าเป็นบุคคลที่ตำรวจใน ฐานะของ "ผู้พิทักษ์สันติราษฎร์" ได้กลายเป็นตำรวจพิทักษ์ผลประโยชน์ทางการเมือง อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ตำรวจกลายเป็นตำรวจที่มีลักษณะเหี้ยมเกรียม หัวหาญ กู้กัน การปราบปรามคอมมิวนิสต์ได้เป็นไปอย่างจริงจังตลอดสมัย^{๗๒}

บทบาททางการเมืองของตำรวจในช่วงของ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

ภายหลังจากยึดอำนาจรัฐของคณะทหาร ภายใต้การนำของ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๑ แล้ว อำนาจทั้งหมด รวมทั้งกำลังตำรวจตกอยู่ในมือของ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และคณะ จอมพล สฤษดิ์ นั้น นอกจากจะดำรงตำแหน่งทางการเมือง คือ เป็นนายกรัฐมนตรีแล้ว ยังได้ดำรงตำแหน่งอำนาจอีกหลายตำแหน่งในเวลาเดียวกัน กล่าวคือ ในตำแหน่งอำนาจอำนาจทางทหาร จอมพล สฤษดิ์ ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการทหารบก มีอำนาจควบคุมบังคับบัญชากองทัพทหารทั้ง ๓ เหล่าทัพ มี อำนาจหน้าที่ในการปกครองสั่งการกองทัพบกโดยตรง นอกจากนี้ จอมพล สฤษดิ์ยังได้ ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจอีกด้วย ทำให้สามารถจะควบคุมกำลังตำรวจทั่วประเทศ ได้อย่างใกล้ชิด เป็นการป้องกันการใช้กำลังตำรวจในทางที่จะเป็นอันตรายต่อตนเองได้

^{๗๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕.

^{๗๒} อนันต์ เสนาพันธ์, มนัส สัตยารักษ์ และ วราสิทธิ์ สุมณ, อินทรา ย อ.คร., หน้า ๓๓ - ๓๔.

เป็นอย่างดี^{๗๓}

ลักษณะเด่นของบทบาททางการเมืองของตำรวจยุคนี้คือ การใช้อำนาจเด็ดขาด ทั้งที่มีการตั้งข้อสงสัยเอาไว้ว่า การใช้อำนาจตามกฎหมายในคราวของตำรวจ เพื่อจับกุมปราบปรามอย่างรุนแรงนั้น ทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัวอย่างยิ่ง และดูเหมือนความกลัวในครั้งกระนั้นยังคงฝังรากแน่นหนาอยู่ในความคิดของประชาชนจนเป็นประโยชน์แก่ผู้ปกครองรุ่นหลังไปค้ำย เป็นยุคที่นักคิดต้องเงิบ คนฉลาดก็ต้องโง่ เท่านั้นยังไม่พอ การใช้ ม. ๑๗ อันขึ้นชื่อสื่อชาในการยิงเป้าผู้ต้องหาโดยไม่ผ่านการพิจารณาตามกระบวนการยุติธรรม ก็ทำให้แผ่นดินไทยตกอยู่ใต้อำนาจเผด็จการอันยาวนาน^{๗๔}

อย่างไรก็ตาม บทบาทของ จอมพล สฤษดิ์มีอยู่ช่วงระยะเวลาไม่นานนัก เนื่องจาก จอมพล สฤษดิ์ ได้ถึงอสัญกรรมในปลายปี พ.ศ. ๒๕๐๖ แต่ก็ไม่ได้ทำให้กรมตำรวจพ้นจากการครอบงำทางการเมือง (political domination) และการแทรกแซงของทหารการเมือง (political-military intervention) ไปได้ กล่าวคือ ผู้ที่มาดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจต่อจาก จอมพล สฤษดิ์ ก็เคยเป็นทหารมาก่อนเช่นเดิม

^{๗๓} พยงค์ อิศวพิชัยนัต, "มูลเหตุของเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๕๕ โปรดดูเพิ่มเติมใน ศักดินา ฉัตรกุล ณ อยุธยา "รัฐและอุดมการณ์ในยุคจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ (๒๕๐๐ - ๒๕๐๖)" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕), อุกฤษณ์ บัทมานนท์, "ปัญหาการเขียนประวัติจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์," ใน บทความประกอบการสัมมนา ถึงศตวรรษธรรมศาสตร์: ๒๔๗๗ - ๒๕๒๗ เรื่องปัญหาการเขียนประวัตินำไทย, โดยชัยวัฒน์ สถาอานันท์, ชวิชัย สาครินทร์ และอุกฤษณ์ บัทมานนท์ เอกสารวิชาการหมายเลข ๔๗ สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๗, หน้าใบแทรก.

^{๗๔} อนันต์ เสนาชนันท์, มนัส สัตยารักษ์ และวาราสีทธิ์ สุมณ, อันตราย อ.ตร., หน้า ๕๓.

บทบาททางการเมืองของตำรวจในช่วงของพลตำรวจเอก ประเสริฐ รุจิรวงศ์

พล.ต.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์ ได้ก้าวเข้ามาในกรมตำรวจด้วยตำแหน่งรอง อ.ตร.สมัย พล.ต.อ.ไสว ไสวสนยากร เป็น อ.ตร.เพื่อเป็นทายาทของตำแหน่งนี้ แต่เมื่อ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กำลังจะพิจารณาให้ พล.ต.อ.ไสว ไสวสนยากร ไป กินตำแหน่งผู้ว่าการรถไฟ บังเอิญมีข่าวเป็นท่านองว่า "อ.ตร.จะจับนายกรัฐมนตรีเมื่อ ไรก็ได้" ประกอบกับมีเสียงครหาเกี่ยวกับการซื้อเครื่องบินเฮลิคอปเตอร์คันละ ๑๓ ล้าน ของกรมตำรวจในขณะนั้น จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงเข้าดำรงตำแหน่ง อ.ตร.เสียเอง ซึ่งด้วยเหตุนี้เองเมื่อ พล.ต.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์ ได้ดำรงตำแหน่ง อ.ตร.ต่อมา จึง ได้ย้ายนายตำรวจผู้ใกล้ชิดสนิทสนมกับ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เข้าประจำกรมเสีย หลายนายด้วยความอาฆาตแค้นเป็นการส่วนตัวและไม่ไว้วางใจ^{๗๕}

สภาพทางการเมืองโดยทั่วไปในระยะนี้นอกจากจะมีภัยคุกคามของผู้ก่อการร้าย คอมมิวนิสต์แล้ว รัฐบาลเริ่มที่จะประสบกับปัญหาความไม่พอใจของประชาชนที่คณะผู้บริหาร หรือคณะปฏิวัติ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๒ เป็นรัฐบาลผูกขาด (monopoly government) มาเป็นระยะเวลาอันยาวนานภายใต้รัฐธรรมนูญการปกครอง พ.ศ. ๒๕๐๒ ซึ่ง จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยในทางตรงกันข้ามกลับเปิดโอกาสให้คณะรัฐบาล และเจ้าพนักงานมีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติการอย่างกว้างขวาง

ในการจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ได้มีการจับกุมนายตำรวจที่เกี่ยวข้องกับ คดีกบฏ ๓ ธันวาคม อาทิเช่น พ.ต.อ.สกล สติคุยทศการ ผู้กำกับการโรงเรียนนายร้อย ตำรวจสามพราน พ.ต.ค.สุรินทร์ วีระชนัน รองผู้กำกับการตำรวจสันติบาลกอง ๒ เป็นต้น^{๗๖} นอกจากนี้ยังมีกรณีอื่นที่เริ่มกลับมามีมากขึ้น การแทรกซึมของผู้ก่อการร้าย

^{๗๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๖ - ๔๗.

^{๗๖} สว่าง ลานเหลือ, ๓๓ ปีแห่งการปฏิวัติ (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๔), หน้า ๕๐๓ - ๕๐๔.

ทวีความรุนแรงมากขึ้น^{๗๓} กรณีเจ้าหน้าที่ไค้ทำการจับกุมพระภิกษุชาวเขมรสีก และจับ
กุมในข้อหาสงสัยว่ามีกรกระทำกรอันเป็นคอมมิวนิสต์^{๗๔} เป็นต้น

ในวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ถึงวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๗ พล.ต.ท. พจน์
เกกะนั้นันท์ ไค้ทำการจับกุมครั้งใหญ่ ซึ่งกรมประมวลชาวกลางศูนย์รักษาความปลอดภัย
และตำรวจสันติบาลไค้รายงานตรงกันว่า ไค้มีคนไทยบางส่วนบางคนซึ่งรับราชการอยู่
ในกระทรวงทบวงกรมหลายแห่งไค้เชื่อมโยงกันนำความลับของทางราชการไปให้แก่คน
ต่างชาติ โดยร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในสถานทูตฝรั่งเศส

นอกจากนี้ในกรณีที่ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ รักษาการณ้ในตำแหน่งอธิบดีกรม
ตำรวจจนถึงแก่อสัญกรรม โดยที่ พล.ต.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์ ไม่ไค้รับการแต่งตั้งให้
ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจนั้น ปรากฏว่า พล.ต.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์ เมื่อไค้รับ
การแต่งตั้งเป็นอธิบดีกรมตำรวจไค้ย้ายนายตำรวจผู้ที่ใกล้ชิดกับ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์
เข้าประจำกรมหลายนายควยความอาฆาตแค้นเป็นส่วนตัวและไม่ไว้วางใจ^{๗๕}

การจับกุมบุคคลร่วมกันปล้นตลาดอำเภอท่าเรือจังหวัดอยุธยาและถูกลงโทษ
ตามมาตรา ๑๗ ขธรรมนูญการปกครอง พ.ศ. ๒๕๐๒ ในวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๐๔

วันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๑ ไค้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร
จักรไทย และประกาศใหม่การเลือกตั้งในวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๒ การรวมกลุ่ม
จัดตั้งพรรคการเมืองเริ่มมีการเคลื่อนไหวมากยิ่งขึ้น โดยรัฐบาลไค้จัดตั้งพรรคสหประชา
ไทย โดยมีจอมพล ถนอม กิตติขจร เป็นหัวหน้าพรรค และ พล.ต.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์

ศูนย์ไทยทีวีสี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๗๓} เสน่ห์ ศรีมงคล, การเมืองเรื่องนายกฯ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
ศึกษาสัมพันธ์, ๒๕๑๗), หน้า ๕๖๔.

^{๗๔} พ.ต.ท.อนันต์ เสนาจันทร์, อ.ทร.อันตราย, หน้า ๔๗.

^{๗๕} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

อธิบดีกรมตำรวจเป็นรองหัวหน้าพรรค^{๔๐}

ในช่วงระยะเวลาก่อนและระหว่างการหาเสียงเลือกตั้งอธิบดีกรมตำรวจ ได้ประกาศตัวเป็นกลางในการเลือกตั้ง^{๔๑} (๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๑) เนื่องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้สร้างปัญหาให้แก่รัฐบาลเป็นอย่างมากจนเป็นที่ให้ จอมพล ถนอม กิตติขจร ได้กระทำการรัฐประหารตนเองในวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๔ โดยที่ตำรวจเป็นฝ่ายคณะผู้กระทำการรัฐประหาร ซึ่งมี พล.ท.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์ อธิบดีรองหัวหน้าพรรคสหประชาไทย เป็นอธิบดีกรมตำรวจ โดยคณะปฏิวัติได้จัดตั้งสภาคณะปฏิวัติขึ้น โดยรวบรวมนายทหารตำรวจและนักวิชาการ โดยแบ่งเป็น ๔ ฝ่าย คือ

- ๑. ผู้อำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคง โดยมี พล.อ.ประภาส จารุเสถียร เป็นผู้อำนวยการ ซึ่งควบคุมกระทรวงกลาโหมและกระทรวงมหาดไทย
- ๒. ผู้อำนวยการฝ่ายเศรษฐกิจและการคลัง โดยนายพจน์ สารสิน เป็นผู้อำนวยการควบคุมกระทรวงการคลัง กระทรวงเศรษฐกิจและกระทรวงอุตสาหกรรม
- ๓. ผู้อำนวยการฝ่ายเกษตรและคมนาคม อันมี พล.อ.อ.ทวี จุลทรพ์ เป็นผู้อำนวยการ ซึ่งควบคุมกระทรวงเกษตร กระทรวงคมนาคม และกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ
- ๔. ผู้อำนวยการฝ่ายการศึกษาและสาธารณสุข อันมี พล.ท.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์ เป็นผู้อำนวยการ ควบคุมกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุข

ส่วนทางด้านกระทรวงการต่างประเทศนั้น จอมพล ถนอม กิตติขจร ในฐานะประธานคณะปฏิวัติเป็นผู้ควบคุม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๔๐}เจ้าหน้าที่ชั้นสูงของพรรคสหประชาไทยส่วนใหญ่เป็นข้าราชการประจำทั้งนั้น ยกเว้น นายพจน์ สารสิน และ พล.ท.อ.พิชัย กุลละวณิช เท่านั้น ในขณะที่รัฐบาลเองประกาศว่าห้ามมิให้ข้าราชการยุ่งเกี่ยวกับการเมือง แต่หัวหน้ารัฐบาลตลอดจนหัวหน้าพรรคกลับทำเสียเอง อ้างใน เสน่ห์ ศรีมงคล, การเมืองเรื่องนายกา, หน้า ๕๖๖.

^{๔๑}พ.ศ. ท. อนันต์ เสนาพันธ์, อ. ทร. อันตราย, หน้า ๕๐.

ต่อมาภายหลังคณะปฏิวัติได้สืบทราบมาว่า พล.ท.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์ ได้ให้การสนับสนุนผู้สมัครสมาชิกสภาอิสระอย่างลับ ๆ และมีความหวังว่าจะจัดตั้งพรรคการเมืองเสียเอง^{๘๒} จนเป็นเหตุผลที่ จอมพล ถนอม กิตติขจร และ จอมพล ประภาส จารุเสถียร ไม่ได้แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย^{๘๓} แต่ยังคงได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขในช่วงก่อนจะมีการรัฐประหาร ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๔ และต่อมาไม่ได้รับการต่ออายุราชการเมื่อเกษียณอายุถึงเช่น

^{๘๒}พล.ท.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์ มีกิจการเหมืองแร่ ๒ แห่ง เป็นเจ้าของโรงเรียน รุจิเสวี เป็นประธานในบริษัทต่าง ๆ อาทิเช่น ธนาคารศรีอยุธยา บริษัทสุรามหาคุณ นอกจากนั้นยังมีบริษัทเป็นของตนเองโดยเฉพาะ มีหลักทรัพย์ส่วนตัวยุติงในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ตลอดจนกรณีที่มีผู้ตั้งข้อสงสัยว่ามีรายได้จากการสร้างอาคารใหม่ การจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ ยานพาหนะทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ อาวุธยุทโธปกรณ์ ฯลฯ และตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจสามารถทำให้ พล.ท.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์ ให้การสนับสนุนนักการเมืองและการจัดตั้งพรรคการเมืองได้ไม่ยากนัก คุุรายละเอียดยกใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔ - ๔๖.

^{๘๓}ความขัดแย้งระหว่าง พล.ท.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์ และ พล.อ.ประภาส จารุเสถียร นอกจากเรื่องดังกล่าวแล้ว ยังรวมไปถึงกรณีที่ พล.ท.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์ ควบคุมอำนาจในกรมตำรวจไว้คนเดียว โดยไม่ฟังคำสั่งของ พล.อ.ประภาส ซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และ พล.ท.อ.ประเสริฐฯ ไม่ยอมปฏิบัติตามความต้องการของผู้นำทหารบก เช่น ปฏิเสธไม่ยอมจับกุมนักหนังสือพิมพ์ซึ่งวิพากษ์วิจารณ์ พลเอกประภาสฯ ตามคำขอรองของ พลเอกประภาสฯ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ทำให้ พล.อ.ประภาสฯ เกิดความไม่พอใจ in David Morell, "Thailand," Asian Survey, Feb

เปรียบเทียบพรรคการเมืองไทยศึกษาเฉพาะกรณีพรรคเสรีมนังคศิลา กับ พรรคสหประชาไทย," (วิทยานิพนธ์แผนกวิชาการปกครอง มัธยมศึกษาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๓), หน้า ๑๖๓ - ๑๖๔.

บุคคลบางคนในคณะรัฐบาล^{๔๔}

ภายหลังการรัฐประหารวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นต้นมาสภาพการทางการเมืองภายในตกอยู่ในอำนาจของคณะปฏิวัติ ซึ่งมีธรรมนูญการปกครองประเทศ พ.ศ. ๒๕๒๒ เอื้ออำนวยให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งการทั้งอำนาจทางนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ นอกจากนี้ยังคงมีการประกาศกฎอัยการศึกในเขตพื้นที่ที่อยู่ในเขตปฏิบัติการของผู้นอกการรายคอมมิวนิสต์ ด้วยเหตุนี้เองตำราวจจึงมีบทบาทและสถานภาพที่รัฐบาลจะต้องการให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ดังนั้นเมื่อ พล.ท.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์ ปลดเกษียณอายุราชการไปแล้ว จอมพล ประภาส จารุเสถียร ในฐานะรองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและผู้บัญชาการทหารบกได้รักษาการณ์ในตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจอีกตำแหน่งหนึ่ง และได้รับพระราชทานยศเป็นนายพลตำรวจเอกในเวลาต่อมา^{๔๕}

กิจการตำรวจในช่วงระยะเวลานี้ได้มีการปรับปรุงหน่วยงานภายในกรมตำรวจให้สามารถปฏิบัติการได้รวดเร็ว เช่นเดียวกับทหาร อาทิจักตั้งกองอำนวยการกำลังพล ชาว ยุทธการและส่งกำลังบำรุง^{๔๖} การกระจายอำนาจบางประการไปสู่ผู้บังคับบัญชาระดับรองลงไป เช่น อำนาจการแต่งตั้งโยกย้ายนายตำรวจระดับนายสิบและพลตำรวจ เป็นต้น

ภาวะการเมืองที่ฝ่ายรัฐบาลและคณะปฏิวัติยึดอำนาจโดยปราศจากรัฐธรรมนูญในการปกครองประเทศเป็นระยะเวลาอันยาวนานกว่า ๑๐ ปีนี้เอง ทำให้ประชาชนเกิดความไม่พอใจการกระทำของรัฐบาล โดยพยายามเรียกร้องรัฐธรรมนูญและให้มีการปกครองใน

^{๔๔} พ.ท.ท.อนันต์ เสนาจันทร์, อินทรา ย อ.ตร., หน้า ๕๐.

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๔.

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

ระบอบประชาธิปไตย^{๔๓} ประกอบกับการประกาศกฎอัยการศึกของรัฐบาล คำวินิจฉัย
 ท้องปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งของรัฐบาลและอธิบดีกรมตำรวจซึ่งมีตำแหน่งในคณะรัฐบาล
 และคณะปฏิวัติ บทบาทที่สำคัญของตำรวจก็คือการสั่งสอนสอบสวนนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ที่
 มีความใกล้ชิดกับอธิบดีกรมตำรวจคนเก่าซึ่งมีความซัดแย้งกับรัฐบาล^{๔๔} และการย้าย
 พล.ท.ประจวบ สุนทรางกูร ซึ่งเป็นบุคคลที่รัฐบาลไว้วางใจ จากองค์การทำเรือมา
 ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ^{๔๕} ตลอดจนการแต่งตั้งโยกย้ายนายตำรวจในตำแหน่ง
 สำคัญหลายนายด้วยกัน

บทบาททางการเมืองของตำรวจในเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖

ก่อนการสิ้นสุดของรัฐบาลทหารของ จอมพล ถนอม กิตติขจร ขบวนการนัก
 ศึกษาได้มีการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องรัฐธรรมนูญในช่วงต้นเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖
 ซึ่งเมื่อเริ่มมีการเรียกร้องรัฐธรรมนูญขึ้นนั้น รัฐบาลทหารในเวลานั้นก็ได้เริ่มที่จะมีการ
 ปองปรามในทันที โดย พล.ท.ประจวบ สุนทรางกูร รองอธิบดีกรมตำรวจฝ่ายกิจการ
 พิเศษ ได้แถลงตอบโต้การเคลื่อนไหวเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้เริ่มมีขึ้นในวันที่ ๕

ศูนย์วิทยุตำรวจ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๔๓} อาทิการเกินขบวนยับยั้งการขึ้นค่าโดยสารการเกินขบวนต่อต้านกรณีทุ่งใหญ่
 การต่อต้านญี่ปุ่น การเกินขบวนต่อต้านการออกกฎหมายของรัฐบาล เป็นต้น

^{๔๔} พ.ศ.ก.อนันต์ เสนาพันธ์, อินทรา ย อ.คร., หน้า ๕๒.

^{๔๕} คุรา ยละเอียคและประวัติย่อในเรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๓ - ๑๒๔.

ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ ดังนี้^{๕๐} "หากการเรียกร้องครั้งนี้ทำให้เกิดการเดินขบวนขึ้น
ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจจะดำเนินการจับกุมทันที เพราะเป็นการผิดกฎหมายคณะปฏิวัติที่
ห้ามการชุมนุมทางการเมืองในที่สาธารณะเกิน ๕ คน^{๕๑}

ในวันที่ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ ขณะที่กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญถึงศาล
ประมุขและกำลังจะแยกย้ายแจกใบปลิว เจ้าหน้าที่ตำรวจนครบาลและเจ้าหน้าที่ตำรวจ
สันติบาลจำนวนหนึ่งได้เข้าจับกุมบรรดาบุคคลในกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญทันที หลายคน
สับคอกจากการจับกุมหนีไปไกล เจ้าหน้าที่จึงจับได้ทั้งหมด ๑๑ นาย คือ

๑. นายธีรยุทธ บุญมี อดีตเลขาธิการศูนย์กลางนักรักศึกษาแห่งประเทศไทย
๒. นายประพันธ์ศักดิ์ กมลเพชร อดีตนักการเมืองแห่งขบวนการรัฐบุรุษ
๓. นายนพพร สุวรรณพานิช ประจำกองปกนิตยสารมหาสารวัตร
๔. นายทวี หมี่นนิกร อาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์

^{๕๐}พจนันท์ อิศวพิชยนต์, "มูลเหตุการณ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖," หน้า
๒๐๕: โปรกตุรายละเอียดเพิ่มเติมใน อนันต์ เสนาพันธ์, และคนอื่น ๆ, กบฏเทวคา
(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๑๑๕ - ๑๓๑, วันมหาวิปโยค
(กรุงเทพมหานคร: บริษัทอัลลายคพรพรินเตอร์ แฉนงานพิมพ์ของบริษัทโพสท์พับลิชชิง
จำกัด, ๒๕๑๖), สมบูรณ์ คนฉลาด, วันมหาวิปโยคยุค จอมพล ถนอมปฏิวัติ ๒๕๑๖
(กรุงเทพมหานคร: รวมการพิมพ์, ๒๕๑๖): สุจิต บุญบงการ และ กนลา สุขพานิช-
ชั้นทปราบ, "ความรุนแรงทางการเมืองกับพัฒนาการทางการเมืองไทย," ใน เอกสาร
การสอนชุกวิชาปัญหาพัฒนาการทางการเมือง หน่วยที่ ๑-๓, ชารทอง ทองสวัสดิ์,
บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายการพิมพ์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๒๔)

^{๕๑}ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, ขบวนการประชาชนตุลาคม ๒๕๑๖
(กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครพิมพ์, ๒๕๑๓), หน้า ๔๔, อ้างถึงใน พจนันท์ อิศวพิชยนต์,
"มูลเหตุของเหตุการณ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖," หน้า ๒๐๕. และ ไทยรัฐ ปีที่ ๑๒
ฉบับที่ ๕๓๕๐ วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๑๖, หน้า ๑, ๑๖.

๕. นายมนตรี จิงสิริอารักษ์ ประจำกอง บ.ก. สังคมศาสตร์ปริทัศน์
๖. นายปรีดี บุญซื่อ นักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ ปีที่ ๔ ธรรมศาสตร์
๗. นายชัยวัฒน์ สุรวิชัย อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๘. นายบุญส่ง ชเลธร นักศึกษาคณะนิติศาสตร์ ปีที่ ๒ รามคำแหง
๙. นายบัณฑิต เอ็งนิรัตน์ นักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ ปีที่ ๔ ธรรมศาสตร์
๑๐. นายวิสา คัญทัพ นักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ ปีที่ ๓ รามคำแหง
๑๑. นายชัญญา ชุนชฎาธาร นักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ ปีที่ ๔ ธรรมศาสตร์^{๕๒}

ผู้ต้องหาพร้อมทั้งของกลางถูกควบคุมตัวไปยังสันติบาลกอง ๒ กรมตำรวจ โดยแจ้งขอหา "มีวสันตสุขชวนให้มีการชุมนุมทางการเมือง" จากนั้น พลตำรวจตรี ชัย สุวรรณศรี ผู้บังคับการตำรวจสันติบาล ใ้จัดเจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมตัวผู้ต้องหา ทั้ง ๑๑ นาย แยกย้ายไปค้นหลักฐานเพิ่มเติมที่บ้าน^{๕๓}

ภายหลังจากสอบสวนเรียบร้อยแล้ว ผู้ถูกควบคุมตัวทั้ง ๑๑ คน ถูกพาขึ้นรถ ไปที่ศูนย์ฝึกตำรวจนครบาลบางเขน และนำตัวไปควบคุมไว้ชั้นหนึ่ง ร่วมกับผู้ต้องหาใน คดีมีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ กับผู้ต้องหาเนรเทศ^{๕๔}

การจับกุมดังกล่าว ส่งผลทำให้เกิดการชุมนุมประท้วงรัฐบาลในเวลานั้นอย่าง กว้างขวาง บรรดาผู้นำทางการเมืองการทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "दनอม - ประภาส" กลับไม่ยอมที่จะใช้วิธีการประนีประนอม แต่ตัดสินใจที่จะใช้วิธีการใช้ความรุนแรงทางการเมือง คือการปราบปรามโดยการใช้อำนาจทหารและตำรวจ โดยไม่คำนึงถึงความสูญเสีย

ศูนย์วิทยุทรพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๕๒}อนันต์ เสนาพันธ์ และ คนอื่น ๆ, กับเทวคา, หน้า ๑๑๖ - ๑๑๘.

^{๕๓}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๘.

^{๕๔}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๘ - ๑๒๐: โปรดดูเพิ่มเติมใน ศูนย์กลางนิสิต นักศึกษาแห่งประเทศไทย, ขบวนการประชาชนตุลาคม ๒๕๑๖,

ที่จะเกิดขึ้นก่อนนิสิตนักศึกษาและประชาชนที่ปราศจากอาวุธ^{๔๕} ได้มีการเตรียมกำลังตำรวจ ในวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ กล่าวคือ ที่โรงเรียนพลตำรวจบางเขน ได้มีการจัดกำลัง ตำรวจหน่วยปราบปรามจรรยาจรซึ่งมีกระบอก และใส่หมวกมีครอบหน้าสีขาว ซึ่งสามารถป้องกัน แก่น้ำตาได้จำนวนประมาณ ๒ กองร้อย ขึ้นรถโดยสารนักเรียน ๖ คัน พร้อมด้วยบรรทุกโล่ เหล็กปืนยิงแก๊สกระสุนแก๊สน้ำตา^{๔๖}

อย่างไรก็ตาม จากการปราบปรามอย่างรุนแรง มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง (political change) อันทำให้รัฐบาลทหารต้องพ้นจากอำนาจไป รวมทั้งพ้นจากการครอบงำกรมตำรวจด้วย

สภาวการณ์ทางการเมืองภายหลังวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ได้เปลี่ยนแปลงไป โดยมีการเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้รับความแต่งตั้งให้เป็น นายกรัฐมนตรี ในฐานะหัวหน้ารัฐบาลและรักษาการณ พ.ศ.พ.ประจวบ สุนทรางกูร ได้รับความแต่งตั้งตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ สภาการณ์ในบ้านเมืองขณะนั้นประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพมาก กลุ่มนิสิตนักศึกษาเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลมากที่สุด นิสิตนักศึกษาได้ประกาศตนเข้าร่วมมือกับตำรวจในการจับกุมผู้กระทำความผิดและเป็นผู้ควบคุมเจ้าหน้าที่ตำรวจในการใช้ มาตราการในขณะที่จับกุมผู้ต้องหา ในกลุ่มลูกจ้างกรมกรได้มีการนัดหยุดงานเรียกร้อง

^{๔๕} พยงค์ อิศวพิชยนต์, "มูลเหตุของเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖,"

หน้า ๒๐๖.

^{๔๖} ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, ชบวนการประชาชน ตุลาคม ๒๕๑๖, หน้า ๑๖๔, อ้างถึง เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๗: โปรดดูเพิ่มเติมใน อนันต์ เสนาพันธ์ และคนอื่น ๆ, กัมเทวีกา, หน้า ๑๔๖ - ๑๕๓.

ความยุติธรรม มีการเกินขบวน ๕๐๑ ครั้ง^{๕๓} เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องรับภาระหนักในการทำหน้าที่คุ้มกันความปลอดภัยและรักษาความสงบเรียบร้อยให้แก่บ้านเมือง เพราะการต่อสู้เรียกร้องส่วนมากจะเลือกใช้วิธีการที่ค่อนข้างจะรุนแรง ในบางครั้งถึงขั้นเป็นการรื้อถอนสิทธิและเสรีภาพของกลุ่มอื่น ในขณะที่ชุมนุมมีการปลุกระดมให้เกิดความกระตือรือร้นทางการเมือง และต่อต้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในลักษณะที่ฝ่าฝืนกฎหมาย ในบางครั้งก็ฉวยโอกาสสร้างสถานการณ์แล้วก่อความวุ่นวายขึ้น ดังจะเห็นได้จากข่าวในหนังสือพิมพ์รายวัน และรายปักษ์ต่าง ๆ เช่น ในกรณีสร้างสถานการณ์ให้เกิดความไม่สงบในท้องที่สถานีตำรวจนครบาลพลับพลาไชยเขต ๑-๒ ระหว่างวันที่ ๑-๖ กรกฎาคม ๒๕๑๓ เริ่มต้นจากวางแผนให้คนขับรถแท็กซี่จูงใจจ้อครตในที่ห้ามจอด เมื่อตำรวจเข้าจับกุมก็ชักชวนตะโกนกล่าวหาว่า ตำรวจทำร้ายประชาชน ต่อจากนั้นก็มีการช่วยกระพือข่าวให้รวดเร็วยิ่งขึ้น เพื่อให้ประชาชนที่ไม่ทราบเรื่องราวแน่ชัดรวมตัวกัน การกระทำครั้งนี้เป็นการกระทำในขณะที่กลุ่มนิสิตนักศึกษากำลังจัดอภิปรายขับไล่ทหารอเมริกันและซี.ไอ.เอ. ที่สนามหลวงและเตรียมจะเดินขบวนไปยังสถานทูตอเมริกัน^{๕๔}

ในกรณีจับกุมนายพูน ลำลือประเสริฐ คนขับแท็กซี่คันเหตุนี้ แม้จะมีนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงและนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่เห็นเหตุการณ์และมีใจเป็นธรรมรวม ๔ คน พยายามชี้แจงใหญ่ที่มารวมกลุ่มกันไต่เข้าใจว่า ตำรวจมิได้ทำร้าย

^{๕๓}ในปี ๒๕๑๖ มีจำนวนข้อพิพาทแรงงานถึงขั้นนัดหยุดงาน ๕๐๑ ครั้ง พ.ศ. ๒๕๑๓ มีจำนวน ๓๕๓ ครั้ง, พ.ศ. ๒๕๑๔ มีจำนวน ๒๔๑ ครั้ง, พ.ศ. ๒๕๑๕ มีจำนวน ๑๓๓ ครั้ง คุุรายละเอียดได้จาก สุรพันธ์ ทัฬหสุวรรณ์, "ความล้มเหลวของประชาธิปไตยในประเทศไทย ระหว่าง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ถึง ๖ ตุลาคม ๒๕๑๘" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย ๒๕๒๓), หน้า ๑๒๖ - ๑๒๗.

^{๕๔}แผนกประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการกรมตำรวจ "ประมวลสภาพเหตุการณ์ก่อความไม่สงบในเขตท้องที่สถานีตำรวจนครบาลพลับพลาไชยเขต ๑-๒ ระหว่างวันที่ ๑-๖ กรกฎาคม ๒๕๑๓."

ประชาชน โดยผ่านเครื่องขยายเสียงขนาดเล็กก็ตาม แต่ทางกลุ่มผู้สร้างสถานการณ์ที่รวม
 อยู่ในหมู่ประชาชนก็พยายามยั่วยุให้เกิดการกระทำที่รุนแรงขึ้นด้วยการโห่ร้อง ขว้างปาเจ้า
 หน้าที่ตำรวจและล้อมสถานีตำรวจไว้ ต่อมามีการใช้อาวุธทุบตีรถยนต์ ทำลายกระจกรถยนต์
 และรถจักรยานยนต์ของประชาชน และของทางราชการเสียหาย ในขณะที่ชุมนุมกันอยู่ มีรถ
 จี๊ปหมายเลข กท.ม. ๕๕๕๖ บรรทุกชายฉกรรจ์เต็มคันรถมีธงชาติอยู่ข้างหน้ารถ ประกาศว่า
 เป็นผู้รักษาสิทธิบรรดามรดกหลวงแนวป้องกันของตำรวจเข้าไปใช้น้ำมันบรรจุขวดจุกไฟขว้าง
 ใส่ตำรวจ^{๕๕} กลุ่มบุคคลที่หวังจะบุกเข้าเผาโรงพักไถ่ยึดรถประจำทาง ๓ คัน คือรถสาย
 ๔๕ คันหนึ่ง รถเมล์ศิริมิตร ๒ คัน เฉวรถยนต์ฟอร์ด ๑ คัน และเฉวรถยนต์ประจำทางที่
 หน้าแยกพลับพลาไชย ๑ คัน ใช้เครื่องกีดขวางถนนเจริญกรุงและเยาวราช มีการส่งลำ-
 เสียงอาวุธโดยทางรถยนต์ไปตามจุดต่าง ๆ และมีรถบรรทุกขนอาหารไปคอยแจกจ่ายให้
 แก่ผู้ร่วมก่อเหตุร้ายครั้งนี้^{๑๐๐} ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์หน้าหอประชุมใหญ่ค่านสนามหลวง
 มีโปสเตอร์ซึ่งไม่ทราบว่าเป็นของฝ่ายใด บิดประกาศโจมตีการกระทำของตำรวจว่าเป็น
 การทำร้ายประชาชน ทางค่านศูนย์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยและกลุ่มประชาชนเพื่อ
 ประชาธิปไตย (ปช.ปช.) ใ้มีหนังสือคว่นถึง พล.ต.อ.ประจวบ สุนทรางกูร อธิบดีกรม
 ตำรวจ แจ้งว่าทางศูนย์ฯ และ ปช.ปช.ไม่เคยให้ความสนับสนุนแก่การชุมนุมประท้วงและ
 การก่อจรรยาจลในครั้งนี้^{๑๐๑} เมื่อเหตุการณ์สงบลงเพราะการคัดลिनใจดำเนินการปราบ
 ปราบอย่างเด็ดขาดของรัฐบาล ปรากฏว่ามีความสูญเสียคือ ผู้ได้รับบาดเจ็บ ๑๒๔ ราย
 เสียชีวิต ๒๕ ราย เจ้าหน้าที่ตำรวจบาดเจ็บ ๗ ราย ค่าเสียหายประมาณล้านบาทเศษ
 เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมบุคคลและควบคุมตัวไว้ดำเนินคดี ๖๗ คน

ในกรณีการสไตรค์ของกรรมกรบริษัทสแตนคาร์คการ์เมนต์ หรือลูกจ้างโรงแรม
 คุณิศธานีก็เช่นกัน การต่อสู้ได้ขยายตัวจากการเรียกร้องให้ฝ่ายนายทุนเพิ่มค่าจ้างเป็นการ
 ต่อสู้ที่เชื่อมโยงทางการเมืองโดยมีนักศึกษาและบุคคลอื่นเข้าร่วมด้วย

^{๕๕}ไทยเกสส์, วันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๑๗.
^{๑๐๐}ประชาธิปไตย, วันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๑๗
^{๑๐๑}บ้านเมือง, วันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๑๗

ที่โรงแรมดุสิตธานี หลังจากมีการเจรจาระหว่างผู้บริหารงานโรงแรมกับตัวแทนคนงานแล้ว คนงานส่วนใหญ่ก็พร้อมที่จะกลับเข้าทำงาน แต่ถูกคนงานส่วนน้อยเข้าชักชวนโดยเชื่อว่าจะไม่รับผิดชอบในความพลกภัยของชีวิตและร่างกาย มีการยื่นขวางทางเข้าออกแล้วอีกสถานที่ชั้นล่างของโรงแรมบริเวณห้องรับแขกเป็นที่พักผ่อนหลับนอน พอตอนเช้าก็ใช้เครื่องขยายเสียงกล่าวโจมตีนายทุนเจ้าของโรงแรมในลักษณะให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างคนงานกับนายทุน เพื่อแยกประชาชนออกเป็นสองฝ่าย และกล่าวหาว่ารัฐบาลเป็นรัฐบาลของนายทุน จึงไม่ให้ความเป็นธรรมกับคนงาน ในเรื่องนี้แม้ว่ากรมแรงงานจะพยายามเข้าไกล่เกลี่ยอีก แต่ก็ไม่ใช่ที่พอใจของกลุ่มผู้นำคนงานซึ่งพยายามเรียกร้องและตั้งเงื่อนไขจนถึงจุดที่ฝ่ายนายทุนไม่สามารถยอมได้ ในขณะที่เดียวกันก็พยายามไม่ให้ตำรวจเข้าดำเนินการตามกฎหมาย โดยแถลงว่าเป็นเรื่องการต่อสู้ตามกฎหมายแรงงาน แม้ว่าในการกระทำของฝ่ายลูกจ้างจะเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายอาญา เมื่อเจ้าของโรงแรมไม่สามารถพึงบริการตำรวจได้ ก็หนีไปจ้างหน่วยกระหิงแคงให้คอยเฝ้าทรัพย์สินของโรงแรมแล้วปิดกิจการ เมื่อถูกฝ่ายนายจ้างคอยโต้เอาเช่นนี้ ผู้นำคนงานจึงย้อนกลับมาโจมตีเจ้าหน้าที่ตำรวจว่าละเลยไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ ควรจะจับไล่หน่วยกระหิงแคงออกไปจากโรงแรม แต่กลับปล่อยให้หน่วยกระหิงแคงชักชวนการต่อสู้ของคนงาน ที่เป็นเช่นนี้เพราะตำรวจเป็นตำรวจของรัฐบาลนายทุน ซึ่งถ้าจะพิจารณาตามข้อกล่าวหา แสดงว่าฝ่ายผู้นำของคนงานพยายามอย่างยิ่งที่จะบิดเบือนข้อเท็จจริงให้เกิดความเกลียดชังเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ส่วนที่บริษัทสแตนคาร์คการ์เมนต์ มีการใช้คนงานหญิงตั้งแต่วัยเด็กจนกระทั่งคนชรา ไม่ให้คนงานที่ต้องการทำงานกลับเข้าไปในบริษัท ฝ่ายผู้จัดการบริษัทได้ขอความคุ้มครองจากตำรวจ เมื่อตำรวจเห็นว่ากรกระทำของคนงานเข้าข่ายเป็นความผิดตามกฎหมายอาญา ตำรวจจึงเข้าดำเนินการ จึงมีการปะทะกันขึ้น หลังจากปะทะกับตำรวจแล้ว ฝ่ายคนงานได้ปิดไปสเตอร์ประณามการกระทำของตำรวจที่หน้าบริษัททางถนนพระรามสี่ในลักษณะหมิ่นประมาทเจ้าพนักงาน ซึ่งเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา เช่น "ตำรวจสัตว์เนรคุณ" "ตำรวจห้าร้ายผู้หญิงคือศัตรูของประชาชน" "ตำรวจผู้พิฆาตประชาชน" "กูจะเอาเลือดมาล้างตีนไอ้ตำรวจหน้าตัวเมีย" "ตำรวจหมารับใช้นายทุน แลกเงินเคียนประชาชน"

"ไอน้ำเหี้ยซึ่งหมาเกิด มึงทำร้ายแม่กระทั่งเพศแม่มึงไอ้สัตว์นรก"^{๑๐๒} แต่ทางฝ่ายเจ้าพนักงานตำรวจเห็นว่า เป็นข้อพิพาทระหว่างคนงานกับตำรวจโดยตรง แม้ว่าตำรวจจะเป็นฝ่ายเสียหาย แต่การกระทำของคนงานก็ไม่เป็นการวิครอนสิทธิ เสรีภาพของประชาชนกลุ่มอื่น จึงไม่ได้ตอบโต้หรือดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดให้เป็นไปตามกฎหมาย นอกจากจะมีการตอบโต้ของบุคคลอื่น กล่าวคือ ปราโมทย์ คชสุนทร ได้เขียนบทความลงในหนังสือพิมพ์ คาวสยามว่า "หนไม่ไหวแล้ว ค่าโคตรพ้อโคตรแม่ตำรวจกันใหญ่...ตำรวจ...ถูกถ่มถุย กระหีบทำลายมาหลายครั้งนับแต่วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖...มีตัวอักษรค่าตำรวจอย่างหยาบคาย เราไม่เชื่อว่าบรรดาลูกจ้างบริษัทสแตนคาร์ตการ์เมนต์จะเป็นผู้ร่างและเขียนข้อความ อปรีห์เช่นนี้...ใจความที่อ่านมา...คล้ายกับบุคคลเดียวกันเขียน...นับแต่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นต้นมา"^{๑๐๓} ต่อมาในวันที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๑๘ ศูนย์ประสานงานกรรมกรแห่งชาติ ก็ได้ออกแถลงการณ์ให้ประชาชนไปรวมคัดค้านการกระทำของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่สวนลุมพินี ในวันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๑๘

การตอบโต้การปฏิบัติงานของตำรวจดังกล่าว มีลักษณะเป็นการชักชวนการปฏิบัติการตามกฎหมาย มีเจตนาจะให้เจ้าพนักงานละเว้นการกระทำบางอย่างเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มของตนโดยไม่คำนึงถึงหลักกฎหมาย การต่อสู้เท่าที่ผ่านมาเป็นการต่อสู้ทางการเมืองที่พยายามจะสร้างให้เป็นการต่อสู้ระหว่างชนชั้น ซึ่งเป้าหมายคือการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง มีการเน้นให้เห็นถึงความไม่เป็นธรรมในสังคมระหว่างนายทุนกับกรรมกรและชาวนา แต่รัฐบาลก็ไม่มียุทธศาสตร์หรือวางมาตรการการปฏิบัติในเรื่องเหล่านี้ให้แน่ชัด คงปล่อยให้เป็นการกระทำที่ของตำรวจที่จะเผชิญเหตุการณ์ไปตามบุญตามกรรม ความสูญมนวุ่นวายที่เกิดขึ้นด้วยความจงใจเหล่านี้ มีบางคนคิดไปในแง่ดีว่าเป็นเพราะประชาชนฟังจะไค้สัมผัสกับเสรีภาพที่ผู้ปกครองในสมัยก่อนกดขี่ไว้ หากปล่อยให้ผ่านไปในช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้ว เหตุการณ์รุนแรงต่าง ๆ นี้คงจะสงบไปเอง และเมื่อถึงเวลานั้นการยอมรับและเคารพในสิทธิของผู้อื่นจะมีมากขึ้น

^{๑๐๒}บ้านเมือง, วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๑๘.

^{๑๐๓}คาวสยาม, วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๑๘.

ความจริงความคิดเห็นทางการเมืองในเรื่องระบบการปกครองนั้นเป็นสิทธิของแต่ละบุคคล แต่การชักจูงหรือปลุกปั่นประชาชนให้เห็นคล้อยตามโดยใช้วิธีการรุนแรงบีบบังคับและป้ายสีเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อให้เกิดความเกลียดชังรัฐบาลนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ นอกจากว่าจะหวังผลให้เกิดความระส่ำระสายขึ้นในบ้านเมือง แต่ในการชุมนุมในครั้งต่อ ๆ มา ปรากฏว่าผู้นำกลุ่มยังคงเลือกใช้วิธีการแบบเดิม ๆ เช่น ในการประท้วงของลูกจ้างยามเฝ้าสนามบินและสถานที่ทำงานทางทหารของสหรัฐอเมริกาในประเทศไทย หรือที่เรียกว่า ไทยการ์ด การประท้วงเริ่มต้นขึ้นที่สนามหลวงด้วยการกล่าวโจมตีสหรัฐอเมริกา และกระทรวงกลาโหม ว่าในการเลิกจ้างคนงานนั้น ทางนายจ้างไม่ได้อำนวยเงินในส่วนที่คนงานควรได้ และไม่ได้รับความเป็นธรรมในระหว่างการจ้างงาน มีนายทหารชั้นผู้ใหญ่เบียดบังเอาค่าแรงงานของคนงานไปเป็นประโยชน์ส่วนตัว การชุมนุมประท้วงได้ทำติดต่อกันมาเกือบ ๒ เดือน จนกระทั่งถึงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๐๘ ซึ่งเป็นวันประชุมรัฐสภาเพื่อพิจารณางบประมาณประจำปี กลุ่มคนงานไทยการ์ดได้เคลื่อนขบวนจากสนามหลวงไปยังอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย เพื่อใช้เป็นสถานที่ที่ตรงกับกระทรวงกลาโหม การยึดลานอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยนี้ฝ่ายคนงานได้ปิดถนนทั้งสี่ด้านไม่ให้รถยนต์ผ่าน ทำให้เกิดการเคอีดรอนกับบุคคลทั่วไป มีการปล่อยข่าวว่าจะยึดสะพานพุทธยกฟ้าฯ เพื่อตัดการคมนาคมและตัดกระแสไฟฟ้า ในเรื่องนี้หนังสือพิมพ์ได้ติดตามเสนอข่าวให้เห็นถึงสภาพไร้กฎหมายในสังคม เช่น เคลีใหม่ได้เสนอเป็นข่าวพาดหัวและข่าวหน้า ๑ ว่า "บรรดาทหารรักษาการณ์ฐานบินสหรัฐในไทย ซึ่งจับกลุ่มเรียกร้องเงินชดเชยที่สนามหลวงมาเป็นเวลา ๒ เดือน ทพากันไปยึดบริเวณลานอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ปิดถนนทั้งสี่ด้าน... ตำรวจไปขอร้องก็ไม่ยอม... การจลาจลล้มพาท จะมกหัสคสูจนชนะ"^{๑๐๘}

นอกจากไทยการ์ดจะปิดถนนทำให้การจราจรติดขัดแล้ว ยังได้ฝ่าฝืนกฎหมายต่อไปอีกตามข่าวจากหนังสือพิมพ์ไทยเคลีว่า กรณีไทยการ์ดยึดอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยและปิดถนนเพื่อประท้วงเรียกเงิน ๓๑๑ ล้าน เป็นเหตุให้การจราจรในถนนราชดำเนินและบริเวณใกล้เคียงติดขัด สร้างความเคอีดรอนให้แก่ประชาชน... ต่อมากลุ่มไทยการ์ด

^{๑๐๘} เคลีใหม่, หน้า ๑ วันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๐๘.

ไคร้หม่อม น.ต.พัลลภ ปริญญาโท และจำเริญเรื่องศักดิ์ กำปั่นทอง สองทหารเรือแห่ง กองเรือยุทธการจนสะบักสะบอม...หลังจากที่ทราบข่าวว่าทหารเรือยกพวกมาบุกไทยการ์ค ก็ไม่ประมาทวางกำลังไว้รับมืออย่างเต็มที่ โดยส่งหน่วยกล้าตายพร้อมอาวุธอันมีทอนเหล็ก เป็นคน กระจายอยู่ตามถนนราชดำเนิน...และตามมุมตึก ๑๐๕

นอกจากนี้ ในบางครั้งเพื่อให้ได้ผลทางการ เมืองตามทีกลุ่มผลประโยชน์ต้องการ ยังเข้าชกขวางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างคื้อ ๆ เนื่องจากการกระทำของ ตำรวจไม่เป็นไปตามที่ตนเห็นว่าถูกต้อง โดยไม่คำนึงถึงขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม เช่น กรณีที่นายอินตา ศรีบุญเรือง ที่ศูนย์นิสิตนักศึกษาอ้างว่าเป็นผู้นำชาวนาชาวไร่ใน จังหวัดภาคเหนือถูกฆาตยา ศูนย์นิสิตนักศึกษาเห็นว่า เกิดจากอิทธิพลทางการเมือง แต่ ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา เมื่อมีความเห็นไม่ตรงกัน ศูนย์นิสิตนัก ศึกษาก็พยายามใช้อิทธิพลบังคับให้การพิจารณาเรื่องที่เกิดขึ้นนี้เป็นในลักษณะของการ เมือง ต่อมาเมื่อตำรวจจับกุมนักศึกษาและผู้นำชาวนาอีกพวกหนึ่ง เนื่องจากมีวัตถุประสงค์ สำหรับทำลายสถานที่ราชการและมีเอกสารเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ แม้วานายกรัฐมนตรี จะได้แถลงให้ทราบว่า การจับกุมผู้นำชาวนาและนักศึกษาทางภาคเหนือเป็นคนละเรื่อง กันกับการฆ่านายอินตา ศรีบุญเรือง แต่ศูนย์นิสิตนักศึกษาที่พยายามที่จะดึงเรื่องการฆ่า นายอินตาฯ กับการจับกุมนักศึกษาให้เป็นเรื่องเดียวกัน เพื่อให้เกิดพลังในการต่อต้าน มากขึ้น ที่จังหวัดเชียงใหม่มีการประท้วงของนักศึกษา นักเรียน และประชาชน ในขณะที่ เกี่ยวกันที่กรุงเทพฯ ศูนย์นิสิตนักศึกษาโค่นล้มระบอบประท้วงการกระทำของตำรวจที่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยยื่นข้อเสนอให้รัฐบาลปล่อยนักศึกษาและผู้นำชาวนาที่ถูก จับที่จังหวัดลำพูน โดยไม่มีเงื่อนไข

วันที่ ๑๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ กลุ่มตำรวจได้เดินขบวนบุกพังกุณยานายก รัฐมนตรี สาเหตุเนื่องจากกรณีชาวนาในจังหวัดลำพูนจำนวนหนึ่ง พร้อมควายนักศึกษา โค่นทำลายบุกรุกเหมืองแม่วะ และทำการปลดอาวุธตำรวจที่เข้าไปรักษาเหตุการณ์ ตลอด

จนจับกุมผู้จัดการเหมือง และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ของรัฐบาลไป เพื่อประท้วงการกระทำของ
 เจ้าหน้าที่ตำรวจ และการดำเนินงานของเหมืองแอมะที่ปล่อยน้ำล้างแร่ให้ไหลลงไปในที่ดิน
 ของชาวนา การปฏิบัติการของชาวนาและนักศึกษาในขณะนั้นเป็นการใช้อำนาจโดยกฎหมาย
 โดยไม่เคารพต่อกฎหมาย ซึ่งในครั้งนั้น พล.ต.ท.มนตรีชัย พันธุ์คงชื่น รองอธิบดีกรมตำรวจ
 ฝ่ายปราบปราม ได้ออกคำสั่งให้มีการจับกุมชาวนาและนักศึกษามารวมกัน รวมทั้งหมกจำนวน
 ๘ คน ในข้อหาพร้อมกันข่มขืนใจหน่วงเหนี่ยวกักขังทำให้เสื่อมเสียอิสรภาพ ก่อความวุ่นวาย
 ในบ้านเมืองและชุมนุมตั้งแต่ ๑๐ คนขึ้นไป ทำลายทรัพย์สินของทางราชการ (เผาศนัสัก)^{๑๐๖}

สภาพเหตุการณ์ทางการเมืองเต็มไปด้วยความสับสนวุ่นวาย มีความรุนแรงทาง
 การเมืองในรูปแบบการประท้วงเดินขบวนเรียกร้องแสวงหาผลประโยชน์ และใช้กำลังใน
 การตัดสินปัญหาแทบทุกกรณี ทำให้ตำรวจต้องปฏิบัติงานในการปราบปรามอยู่ตลอดเวลา
 หลังจากที่มีเหตุการณ์กรณี ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

ในเดือนกรกฎาคม ๒๕๑๘ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีในฐานะรัฐ-
 มন্ত্রীว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้ลงนามในคำสั่งแต่งตั้ง พล.ต.ท.สุรพล จุลละพราหมณ์
 ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจฝ่ายรักษาความมั่นคง ให้ดำรงตำแหน่งรองอธิบดีกรมตำรวจ ซึ่งก่อ
 ให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์กันว่า มีการนำเอาการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องกับราชการประจำ
 และมีการเล่นพวกไม่เป็นไปตามลำดับอาวุโส^{๑๐๗} ในเดือนสิงหาคม ๒๕๑๘ นั้น พลตำรวจ
 โทสุรพล จุลละพราหมณ์ ได้ปรับปรุงให้ตำรวจมีอาวุโสเป็นที่ทันสมัย โดยเปลี่ยนแปลงอาวุโส
 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจจากแบบเกามาเป็นแบบใหม่ โดยที่บางส่วนได้ชื่อจากกรมสรรพาวุธ
 กองทัพบกคือปืนแบบ เอช.เค.ซึ่งผลิตได้เอง และได้ผ่านการทดสอบแล้วว่าทันสมัย และมี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๑๐๖} ประชาธิปไตย, (๔ สิงหาคม ๒๕๑๖), หน้า ๑๒.

^{๑๐๗} เผยเบื้องหลังตั้ง พล.ต.ท.สุรพล เป็นรอง อ.ท., สยามรัฐสัปดาห์
วิจารณ์, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๔ (๑๔ กรกฎาคม ๒๕๑๘), หน้า ๑, ๒๔.

ประสิทธิภาพดีกว่าปิ่นเอ็ม. ๑๖ และบางส่วนชื่อมาจากต่างประเทศโดยตรง^{๑๐๘}

บทบาททางการเมืองของตำรวจในเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙

เหตุการณ์ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ เป็นเหตุการณ์ทางการเมืองที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการทางประวัติศาสตร์แห่งระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากมีการใช้ความรุนแรงทางการเมือง (political violence) โดยกลไกรัฐ คือทหารและตำรวจ ร่วมกับกลุ่มพลังมวลชนจัดตั้ง (organized mass) ในการปราบปรามกลุ่มนิสิตนักศึกษา ซึ่งได้ทำการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองขึ้นในวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖

บทบาททางการเมืองของตำรวจในเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ มีลักษณะของการใช้ความรุนแรงทางการเมือง เพื่อกำจัดบุคคลที่ผู้นำทางการเมืองการทหารเห็นว่าจะเป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งอำนาจและผลประโยชน์ของตน และพวกพ้อง ดังนั้น กำนัดตำรวจจึงเป็นเครื่องมือที่ถูกใช้ได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

หากพิจารณาจากเหตุการณ์ตามคำบอกเล่าแล้ว ก็จะมีเห็นว่า มีนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ในระดับนายพลรวมในการกระทำเพื่อให้เกิดการปราบปรามโดยใช้กำลังรุนแรงในช่วงเวลานั้น กล่าวคือ

วันที่ ๖ ตุลาคม อาตมาถึงตึกบัญชาการสำนักนายกรัฐมนตรีก่อนเวลาประมาณ ๙.๐๐ น. เศษ มีนักหนังสือพิมพ์มาคอยอยู่ที่บันไดและลานก่อนเขาดิพท์หลายคน ต่างก็ถามถึงการที่มีภาพแขวนคอหน้าศาลายาเจาฟ้าชาย อาตมาตอบว่า ไม่มีปัญหาอะไรแล้ว นายกรัฐมนตรีสั่งกำเนนคดี และกรรมการศูนย์นิสิตนักศึกษามุงคน เขมอบตัวแล้ว ท้องกำเนนคดีไปตามกฎหมายแล้วอาตมารีบขึ้นไปชั้น ๕ ที่ห้องทำงานนายกรัฐมนตรีก่อน พล.ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี ใ้ดูภาพในหนังสือพิมพ์ดาวสยามและบ้านเมือง จึงเสนอความเห็นต่อนายกรัฐมนตรีว่า ให้

^{๑๐๘}"จะให้ตำรวจมีอาวุธปืนทันสมัยใช้โดยทั่วถึงกัน", สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๙ (๘ สิงหาคม ๒๕๑๙), หน้า ๑, ๒๔.

รับประกาศภาวะฉุกเฉิน ห้ามชุมนุมทั่วประเทศ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย
 ชาติ นายกรัฐมนตรี และวาเคียว่า ๕ โมงเช้า เขาประชุมคณะรัฐมนตรี จะ
 เสนอที่ประชุมคณะรัฐมนตรี อาจมาว่า ก็ไม่มีปัญหาอะไรเป็นอำนาจของนายกรัฐมนตรี
 รัฐมนตรี และรัฐมนตรีมหาดไทย และจำเป็นของประกาศภาวะฉุกเฉิน เพื่อ
 รักษาความสงบเรียบร้อยและป้องกันเหตุร้ายในย่านเมือง ปรากฏว่า พลตรี
 ชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม และรัฐมนตรีอื่น
 ฝ่ายพรรคชาติไทยคัดค้านไม่ไห้ประกาศภาวะฉุกเฉิน ไม่ให้ห้ามการชุมนุม โดย
 อ้างเหตุผลว่า หากห้ามการชุมนุมลูกเสือชาวบ้านจำนวนมากและกำลังเดินทาง
 มา ก็จะเคืองกรอนชุมนุมไม่ได้ แล้วจะหันมาเป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาล^{๑๐๕}

พลตรีชาติชาย จึงได้ไปนำเอา พล.ต.ต. เจริญฤทธิ์ จรัสโรมรัน ผู้เป็น
 หัวหน้าลูกเสือชาวบ้านคนหนึ่ง ของฝ่าย คชค. เขามาในคณะรัฐมนตรี มาคัดค้าน
 การประกาศภาวะฉุกเฉิน และกล่าวว่าจะต้องปราบนักศึกษาในมหาวิทยาลัย
 ธรรมศาสตร์ให้สิ้นซาก นายกรัฐมนตรีพูดว่า ไม่ได้ คุณจะเอาลูกเสือชาวบ้าน
 เอาประชาชนไปฆ่านักศึกษาประชาชนไม่ได้ หากเกิดจลาจลเป็นหน้าที่ของตำรวจ
 ทหาร บ้านเมืองมีซีอิมแป้ คุณจะเอาประชาชนไปฆาประชาชนไม่ได้ พล.ต.ต.
 เจริญฤทธิ์ บังอาจโค่นนายกรัฐมนตรีออกไปว่า ลูกเสือชาวบ้านก็มีวินัยร่วมกับ
 ตำรวจทหารโค กุเหตุการณ์จากการกระทำของรัฐมนตรีฝ่ายพรรคชาติไทยและที่
 ไปนำ พล.ต.ต. เจริญฤทธิ์ เขามาโคเถียงกับนายกรัฐมนตรีแล้ว อาตมาเข้าใจ
 ใจทันทีว่าพวกนี้ของวางแผนการปฏิวัติไว้แล้ว และเชื่อแน่ว่าพวกเขาต้องสำเร็จแน่
 ตำรวจยศพลตำรวจตรี ยังกล้าเถียงนายกรัฐมนตรีถึงในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี พลตรี
 ประมาณ อภิเรกสาร หัวหน้าพรรคชาติไทย ร.ม.ต. เกษตร แสดงความเห็นใน
 คณะรัฐมนตรีว่า เป็นจังหวะและโอกาสที่ดีที่สุดแล้วที่จะปราบปรามให้ศูนย์กลางนิสิต
 นักศึกษาแห่งประเทศไทยให้ถูกลบชื่อหายไป^{๑๐๖}

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๑๐๕}จดหมายพระสุรินทร์, "ใน สัจจะทรยุค, บัณฑิต ชรรคมกริรคันและคนอื่น ๆ, บรรณาธิการ (ม.ป.ท., ๒๕๒๔), หน้า ๑๒๖: โปรกฏุรายละเอียกเหตุการณ์ทางการเมือง หลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ ใน อรรถ วัชรสวัสดิ์, เมื่อคึกคักหนึ่งเมือง (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปิยะสาส์น, ๒๕๒๑), หน้า ๔ - ๒๒๔.

^{๑๐๖}"จดหมายพระสุรินทร์," หน้า ๑๒๖ - ๑๒๗.

พล.ต.ท.ชุมพล โลหะชาละ รองอธิบดีกรมตำรวจ ได้เข้ามารายงานใน
 คณะรัฐมนตรีพร้อมกับรองโท โส ๆ ว่า ฝ่ายนักศึกษามีอาวุธปืนสงครามรายแรง
 ระบุถึงตำรวจภาคเจ็ดและตายจำนวนมาก ฝ่ายนักศึกษาก็ตายแยะ พวกกลาง
 รองโทกลาง ตำรวจนครบาลสุโขทัยจึงส่งตำรวจพลร่มและ คชก. เข้าไปปราบ
 ปราบ ต่อมา พล.ต.อ.ศรีสุข มหินทรเทพ อธิบดีกรมตำรวจเขาไปรายงาน
 เหตุการณ์ว่า ความคุมสถานการณ์ในธรรมศาสตร์ไว้ได้แล้ว มีความสงบเรียบ-
 รอยแล้ว นายกรัฐมนตรีถามว่า "ตำรวจตายกี่คน ทหารอหิบดี" อธิบดีกรมตำรวจ
 ตอบว่า "ตำรวจไม่ตาย แต่ภาคเจ็ดไม่กี่ปี่คน" รัฐมนตรีจึงแสดงสีหน้าสงสัย
 อธิบดีกรมตำรวจหันไปมอง พล.ต.ท.ชุมพล นิ่งเช็กหน้าตา จึงไม่รู้ว่าก่อนนั้นเขา
 รายงานกันมาอย่างไร อธิบดีกรมตำรวจจึงเดินออกจากที่ประชุมไป ต่อไป
 พล.ต.ท.กระจางฯ ซึ่งเป็นหัวหน้านำ คชก. เขาไปทำการควบคุมนักศึกษา ๓,๐๐๐
 คนเศษไว้แล้วนั้น เขารายงานเหตุการณ์ รายงานว่า ปืนที่ยึดจากนักศึกษาเป็น
 ปืนพกเพียง ๓ กระบอก คุณเสวตร เปี่ยมพงศ์เสาศาสต์ รองนายกรัฐมนตรีถามว่า
 ปืนอะไรที่เสี่ยงกับมาคังปุก ๆ บัง ๆ ไครยิง ฝ่ายเรายิง หรือฝ่ายนักศึกษายิง
 พล.ต.ท.กระจางฯ ตอบว่า ปืนอย่างนั้น นักศึกษาจะเอามาจากไหน ตำรวจยิง
 หั้นนั้น***

บทบาทการปราบปรามนักศึกษาอย่างรุนแรงของตำรวจ เป็นส่วนหนึ่งของ เหตุ
 การณ์ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ ซึ่งในที่สุดได้นำมาสู่การยึดอำนาจรัฐของคณะทหารภายใต้
 ชื่อว่า คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน***๒ และการจัดตั้งรัฐบาลเผด็จการพลเรือนจนมี
 การใช้กำลังตำรวจควบคุม จำกัดสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนอย่างกว้าง
 ขวาง ในช่วงระยะเวลา ๑ ปีเศษ***๓

*** เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๗.

***๒ โปรดดูรายละเอียดเกี่ยวกับความเป็นมาของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน
 ใน "คำปราศรัยของ นายชวน หลีกภัย," ใน สังคมนิยม, หน้า ๑๓๐ - ๑๓๓, เส้นที่
 จามริก, การเมืองไทยกับการพัฒนารัฐธรรมนูญ, หน้า ๓๔๕ - ๓๕๐.

***๓ โปรดดูรายละเอียดเกี่ยวกับการประกาศใช้คำสั่งของคณะปฏิรูป และการ
 ประกาศใช้กฎอัยการศึกที่มีผลต่อการจำกัดสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของประชาชน ใน
 นิสิต จันทรสมวงศ์, "บทบาทของกองทัพไทยในการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ตาม
 นโยบายได้ร่มเย็นของกองทัพภาคที่ ๔," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการ
 ปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๗๑.

สำหรับในด้านการปรับปรุงโครงสร้างของกรมตำรวจนั้น ได้มีการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงานบุคคล แต่เดิมนั้นตำรวจเป็นข้าราชการพลเรือนประเภทหนึ่ง แบ่งออกเป็นประเภทที่มียศและไม่มียศ ต่อมาได้มีประกาศให้ใช้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตำรวจ พ.ศ. ๒๕๒๑ ลงวันที่ ๑ มิถุนายน โดยไม่ขึ้นอยู่ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยข้าราชการพลเรือน ซึ่งทำให้การบริหารงานบุคคลของข้าราชการตำรวจได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงตำรวจที่ไม่มียศมาเป็นตำรวจที่มียศทั้งหมด และได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการข้าราชการตำรวจขึ้นคณะหนึ่ง เรียกโดยย่อว่า ก.ต. โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นประธานและอธิบดีกรมตำรวจเป็นรองประธาน มีหน้าที่พิจารณาถ่วงดุลเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารงานทั้งหมดของข้าราชการตำรวจ ชั้นยศของข้าราชการตำรวจตามพระราชบัญญัติฉบับใหม่นี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงคงใช้ชั้นยศเหมือนเดิม คือ ชั้นพลตำรวจ ชั้นประทวน และชั้นสัญญาบัตร

ชั้นประทวน ได้แก่ สิบตำรวจตรี สิบตำรวจโท สิบตำรวจเอก จ่าสิบตำรวจ และยศนายคาบตำรวจ

ชั้นสัญญาบัตร ได้แก่ ผู้มียศตั้งแต่รองตำรวจตรีขึ้นไป^{๑๑๘}

การปรับปรุงโครงสร้างของกรมตำรวจนั้นนับว่า เป็นผลดีแก่วงการตำรวจเป็นอย่างมาก ส่งเสริมให้ข้าราชการตำรวจมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม

บทบาททางการเมืองของตำรวจในนโยบาย ๖๖/๒๕๒๓ และ ๖๕/๒๕๒๕

ภายหลังการเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ก็ได้มีการประกาศใช้นโยบายการเมืองนำการทหาร ในการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ ความคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๖๖/๒๕๒๓ อันเป็นยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงบทบาททาง

^{๑๑๘}"ประวัติกกรมตำรวจไทย", ตำรวจ ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ (๑๓ ตุลาคม ๒๕๒๕), หน้า ๑๘.

การเมืองของทหาร อันส่งผลกระทบต่อทางการเมืองของตำรวจ

ตามแผนกรมตำรวจ ประจำปี ๒๕๓๑ ได้จัดวางแผนด้านความมั่นคงภายใน โดย
มีวัตถุประสงค์ ๕ ประการ คือ^{๑๑๕}

๑. เพื่อสกัดกั้นให้ขบวนการคอมมิวนิสต์ ตลอดจนขบวนการก่อการร้ายทุกรูปแบบ
ลดการปฏิบัติงานที่เป็นภัยต่อความมั่นคง
๒. เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของหมู่บ้านตามแนวชายแดนในการป้องกัน
และช่วยเหลือตนเองและให้มีความพร้อมในการแก้ไขสถานการณ์ เมื่อมีการสู้รบได้ในระยะ
แรก
๓. เพื่อร่วมกับฝ่ายทหารหรือส่วนราชการอื่นในการรักษาอธิปไตยและความ
ปลอดภัยในบริเวณชายแดนตามขีดความสามารถของกรมตำรวจ
๔. เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมในระดับพื้นที่
ตามชายแดนและพื้นที่ห่างไกล
๕. เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการก่อ
ความไม่สงบในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งอาชญากรรมที่เกิดตามแนวชายแดนและในพื้นที่ห่าง
ไกลคมนาคม^{๑๑๖}

ทั้งนี้ โดยแยกออกเป็น ๔ แผนงาน คือ

๑. แผนงานป้องกันปราบปรามการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบ
๒. แผนงานรักษาอธิปไตยและความปลอดภัยบริเวณแนวชายแดน
๓. แผนงานการข่าวเพื่อความมั่นคงภายใน

^{๑๑๕} แผนกรมตำรวจประจำปี ๒๕๓๑ (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า ๔๐.

^{๑๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓: โปรดดูรายละเอียดเกี่ยวกับคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๖๖/๒๕๒๓ และคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๖๕/๒๕๒๕ ใน นิสิต จันทรสมวงศ์, บทบาทของกองทัพบกไทยในการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ตามนโยบายได้ร่เริ่มของ กองทัพอากาศที่ ๔," หน้า ๕๑๗ - ๕๒๐, ๕๓๐ - ๕๓๔.

๔. แผนงานรักษาความปลอดภัยสถานที่และบุคคลสำคัญ^{๑๑๗}

นอกจากนี้ ในด้านชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ กรมตำรวจยังตั้งวัตถุประสงค์ไว้ ๕ ประการ คือ

๑. เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการ ป้องกันแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหาการจราจร ยาเสพติด ให้โทษ ปัญหาอุบัติเหตุเพิ่มมากขึ้น ตามแนวทางแผนงานความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ในแผนงานเสริมสร้างความสงบสุขในสังคม และแผนงานส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในแผนเสริมสร้างความสงบสุขในสังคมของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๖

๒. เพื่อสร้างความเข้าใจทัศนคติ ความศรัทธา ความเชื่อมั่น และความ สัมพันธ์อันดีระหว่างตำรวจกับประชาชน และหน่วยราชการอื่น

๓. เพื่อให้ประชาชนสนับสนุนหรือมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของตำรวจ ทั้งใน ก้าการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม และรักษาความมั่นคงของชาติ

๔. เพื่อสนับสนุนมาตรการในการจัดเงื่อนไข ที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านความมั่นคง ภายในพื้นที่ชนบท และการพัฒนาชนบทในระบบชนบทกำลัง

๕. เพื่อส่งเสริมการศึกษาในท้องถิ่นที่ทางไกลคมนาคมและการบริหารของหน่วย อื่นๆ ยังไปไม่ถึงในหน้าที่ของกรมตำรวจตระเวนชายแดน

สำหรับบทบาทในการปฏิบัติงานที่สำคัญ ๆ ที่เกี่ยวกับการเมืองของตำรวจ ได้แก่ คติแชร่แม่หม้อย ซึ่ง พล.ต.ท.บุญชู วังกานนท์ ผู้บังคับการตำรวจกองปราบ ได้จับกุม นางหม้อย ทิพย์โส มาดำเนินคดีฉ้อโกงประชาชนและรัฐบาลได้มีมาตรการในเรื่องนี้โดย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การออกพระราชบัญญัติ กู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน^{๑๑๘} นอกจากนั้นก็มียุติศาสตร์กรรม
นายปรีดี สุจริตกุล ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดภูเก็ต และนายแสงชัย ศักดิ์ศรีทวี
(โกโกลน)^{๑๑๙} กรณีความขัดแย้งระหว่างนายสุกรี รั้งศรีทอง และ พ.ต.อ.สรรเพชญ
ธรรมามาธิกุล ซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราชกับผู้กำกับการ
การตำรวจ^{๑๒๐} โดยมีความเกี่ยวพันไปถึงความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างพรรคการ

^{๑๑๘}ดูรายละเอียดจาก "กรณีการร่วมลงทุนกับนางชม้อย ทิพย์ใส," สยามจกหมายเหตุ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๕๑ (๑๖ - ๒๒ ธันวาคม ๒๕๒๖), หน้า ๑๔๐๑ - ๑๔๐๒; "แชร์แม่
ชม้อย ช่วง พ.ศ. ๒๕๒๖-๒๕๒๗," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๑๒ (๕ กันยายน
๒๕๒๗), หน้า ๕-๖ และ "ผลการประชุมคณะรัฐมนตรี," สยามจกหมายเหตุ ปีที่ ๕ ฉบับที่
๕๕ (๒-๘ พฤศจิกายน ๒๕๒๗): ๑๒๔๔ - ๑๒๔๕.

^{๑๑๙}โปรดดูรายละเอียดใน "มท. ไม่ปักใจฆ่าภูเก็ต เป็นปัญหาการเมือง,"
สยามรัฐ (๑๑ เมษายน ๒๕๒๖): ๑, ๑๒; "ส่งมือปราบทำคดีฆ่าโหดหัวหน้าศาล,"
ไทยรัฐ (๑๒ เมษายน ๒๕๒๖): ๑, ๑๖; "ผู้พิพากษาคืนตัว จักคดีฆ่าหัวหน้าศาล," ไทยรัฐ
(๑๓ เมษายน ๒๕๒๖): ๑, ๑๖; "รายละเอียดคดีประวัติศาสตร์สังหารโหด 'ปรีดี -
โกโกลน'," มติชนสุดสัปดาห์ ๗ (๑๕ มีนาคม ๒๕๓๐): ๔ - ๕.

^{๑๒๐}โปรดดูรายละเอียดใน "ย้อนรอยขัดแย้งสุกรี-สรรเพชญ ปัดฉากสงคราม
ตัวแทนเมืองคอน," มติชนสุดสัปดาห์ ๗ (๓๑ พฤษภาคม ๒๕๓๐): ๕; "อดีตผู้ว่าฯ สุกรี
รั้งศรีทอง อัด 'สัมพันธ์ ทองสมัคร' ใครเป็นคนบาปกันแน่," มติชนสุดสัปดาห์ ๗ (๒๓
สิงหาคม ๒๕๓๐): ๑๒ - ๑๓; และจากกรณีความขัดแย้งดังกล่าว ได้มีความต่อเนื่องไป
ถึงความขัดแย้งระหว่างตำรวจเมืองนครศรีธรรมราช กับผู้พิพากษาจังหวัดหลังสวน โปรด
ดูรายละเอียดใน "จเรสอบเครียด ๗ ตำรวจ - ๒ สาว คดีขังผู้พิพากษา," ไทยรัฐ (๑๔
สิงหาคม ๒๕๓๐): ๑, ๒๐; "เมืองนครฯ ยิ่งตึงเครียด โปรยไบปลิวไล 'สัมพันธ์',"
มติชน (๑๓ สิงหาคม ๒๕๓๐): ๑, ๑๖; "ออกไบปลิวเลื่อน ฟ้องเปรม ๒ สาวสอบเพิ่ม
อ.คร.บนอูบ," เคลินิวส์ (๑๓ สิงหาคม ๒๕๓๐): ๑, ๒๐; "พ้นจากการรักษาการ ผกก.
'เปรม' ไปเหตุวุ่นไม่มี," เคลินิวส์ (๑๖ สิงหาคม ๒๕๓๐): ๑, ๒๐; "ไบปลิวเลื่อน
เมืองเตรียมรับเหตุชุมนุม," เคลินิวส์ (๑๕ สิงหาคม ๒๕๓๐): ๑, ๒๐.

เมืองและคดีเกี่ยวกับการทลายแก๊งเครื่องราช ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล โดย พล.ต.ต.ประยูร โกมารกุล ณ นคร รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล ในฐานะหัวหน้า พนักงานสอบสวนคดีทุจริตปลอมแปลงเอกสาร เพื่อขอรับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ จักรภุมภ์ผู้ต้องหาประกอบค้าย พระราชบัญญัติโกศลหรือเจ้าคุณอุดม (ลาสิกขาเป็นนายผาสุก ชาวเมือง) นายมนตรี จ่านงค์ น.ส.เฉลิมศรี อุทัย น.ส.พัทธยา พิมพ์สะอาด และ นายอำเภอ แก้วพงศ์ และนายอภัย เพชรรัตน์ โดยทั้งหมดได้ร่วมกันปลอมแปลงลายเซ็น บุคคลสำคัญเพื่อขอรับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ซึ่งได้รับการประกันตัวเมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๓๐ อย่างไรก็ตาม พล.ต.ต.ประยูร กล่าวว่า จะต้องมีการจับกุมผู้ต้องหา เพิ่มอีกหากสอบสวนพบว่ามีส่วนพัวพัน ซึ่งจากการให้ปากคำของทนายผาสุก ปรากฏว่าให้การ ชักทอถึงบุคคลอีกหลายคนด้วยกัน ซึ่งขณะนั้นยังอยู่ในชั้นการสืบสวนหาพยานหลักฐาน^{๑๒๑}

นอกจากนี้ ยังมีกรณีการแทรกแซงการบริหารงานในกรมตำรวจ ดังเช่น การโยกย้าย พล.ต.ต.บุญชู ว่างานนท์ ผู้บังคับการกองปราบปราม ไปเป็นผู้บัญชาการประจำ สภาคความมั่นคงแห่งชาติ ก็ปรากฏลักษณะของการแทรกแซงจากฝ่ายการเมือง^{๑๒๒}

โดยสรุป แม้ว่าในปัจจุบัน ทหารจะมีบทบาททางการเมืองแตกต่างไปจากในอดีต แต่ตำรวจก็ยังถูกแทรกแซงโดยฝ่ายการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการบริหาร งานบุคคล หรือการจัดการเกี่ยวกับกำลังพล ดังจะเห็นได้ว่าการแต่งตั้ง โยกย้าย ของ

^{๑๒๑} "ผลงานชิ้นโบว์แดง รอบปี ๓๐ ของกรมตำรวจ," คุ้มภัย, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒๕ (มกราคม ๒๕๓๑): ๘-๙. และ "๓๐๘ วันแห่งการเปิดโปงเบื้องลึกและลับขบวนการค้ายค้ำเครื่องราชา," มติชน ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓๓๕ (วันอาทิตย์ที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๓๐), : ๓-๘.

^{๑๒๒} ไปรศุภรายละเอียดยใน "ฉีกโฉมหน้า 'บ้าง'" ยุทธการเลื่อยเก้าอี้ "อ.ตร.", มติชนสุดสัปดาห์ ๓ (๘ มีนาคม ๒๕๓๐): ๔-๕; "แฉเบื้องหลังพลิก ผบช.น.," มติชนสุดสัปดาห์ ๓ (๒๖ กรกฎาคม ๒๕๓๐): ๙.

กรมตำรวจเป็นประจำทุกปีนั้นมีปัญหามากมาย ดังเช่นการแต่งตั้งโยกย้ายประจำปี ๒๕๓๐ ได้มีกระแสข่าวที่จะมีการแต่งตั้ง โยกย้ายนายตำรวจ หลังการปลดเกษียณของอธิบดีกรมตำรวจ คือ พล.ต.อ.ณรงค์ มหานนท์ การแต่งตั้งโยกย้ายครั้งนี้ก็มีอิทธิพลทางการเมืองเข้ามาแทรกแซง โดยมีการปรับปรุงรายชื่อการโยกย้ายแต่งตั้งนายพลของกรมตำรวจ ๕๓ นาย ซึ่งมีการแต่งตั้งถึง ๓ ครั้ง เพราะข่าวนี้ได้รั่วไหลก่อนการประกาศโยกย้ายจริง ซึ่งในการแต่งตั้งโยกย้ายตำรวจ ๕๓ นาย ดังกล่าวต่างก็มีอิทธิพลของนักการเมือง หนุนหลังและกลุ่มนายทหาร จปร. รุ่นที่ ๕ กลุ่มหนึ่งและกลุ่มของลูกน้องที่มีความใกล้ชิดกับ พล.ต.อ.ณรงค์ มหานนท์ ทั้ง ๓ กลุ่มนี้ต่างก็แย่งชิงตำแหน่งสำคัญ ๆ ในกรมตำรวจ จนทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองในสภามุแทนราษฎร

บทบาทและความคาดหวังเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของตำรวจ

จากความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ทางการเมืองของตำรวจดังกล่าวข้างต้น ทำให้สภาพการณ์และบทบาททางการเมืองของตำรวจมีภาพที่ออกมาในแง่ลบมาก กล่าวคือ

๑. ตำรวจมีลักษณะเป็นเครื่องมือทางการเมืองของชนชั้นนำทางการเมืองการทหาร (politic - military elite) ในการ
 - ๑.๑ ก้าวจักปรักภัยทางการเมือง
 - ๑.๒ จักกัสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของประชาชน
๒. ตำรวจถูกฝ่ายการเมืองแทรกแซงและครอบงำ

ดังนั้นจากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงมีความต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสภาพและบทบาทของตำรวจ ในลักษณะที่ตำรวจจะต้องมีความเป็นอิสระ ปลอดจากการแทรก-

^{๑๒๓}ไปรศุกรายละเอียดใน "บุญชู-แสวง 'ชิงคำ' ว่าที่ อ.ตร.หลังปี ๒๕๓๐," มติชนสุดสัปดาห์ ๓ (๒ สิงหาคม ๒๕๓๐): ๖-๗.

^{๑๒๔}ไปรศุกรายละเอียดใน "ข่าวย้าย บุญชู เป็นพิเศษเหือนทั้งกรมตำรวจ," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ๓ (๒-๔ สิงหาคม ๒๕๓๐): ๑๑.

แขงและครอบงำจากฝ่ายการ เมืองและการทหาร^{๑๒๕}

จากการที่ตำรวจเป็นหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมเบื้องต้น ที่อยู่ใกล้ชิดกับ ประชาชนมากที่สุด และมีบทบาทสำคัญรับผิดชอบต่อความผาสุกของประชาชน และความ ปลอดภัยของประเทศชาติอย่างใหญ่หลวง ทั้งการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ จำเป็นจะต้องยึด มั่นอยู่บนความซื่อสัตย์สุจริต และคุ้มครองความเป็นธรรมให้แก่ประชาชนอย่างสม่ำเสมอทั่ว ถึง ความสัมพันธ์แห่งการบังคับใช้กฎหมายของตำรวจ กับสิทธิเสรีภาพของประชาชน จะ ต้องมุ่งพิจารณาถึงขอบเขตการให้อำนาจปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ ในแนวลักษณะมุ่งประสงค์ ต่อหลักความสอดคล้องแห่งการคุ้มครองพิทักษ์ สิทธิเสรีภาพของประชาชน กับการรักษา ความสงบเรียบร้อยในฐานะที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ รักษากฎหมาย ตามอุดมการณ์ปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีใช้ตำรวจเป็นผู้ละเมิด กฎหมายหรือจะสร้างความเดือดร้อนทุกข์ยากแก่ประชาชนที่เข้าหาหรือติดต่อ จึงอาจกล่าว ได้ว่าความสงบสันติสุข เทียบธรรมของชนในชาติ จะบังเกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้น อยู่กับการปฏิบัติหน้าที่ที่ถูกต้องชอบธรรม สมเหตุผล มีน้ำใจเป็นกลางของตำรวจ แต่ในขณะ เดียวกัน ความอยู่ในระเบียบวินัย และจิตสำนึกแห่งความเป็นพลเมืองดีของประชาชนก็มี ความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่าการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ^{๑๒๖}

^{๑๒๕} กังปรากฏเป็นแบบแผนในสังคมตะวันตก เช่น ตำรวจอังกฤษ ตำรวจฝรั่งเศส ตำรวจเยอรมันตะวันตก ตำรวจอเมริกัน โปรตุเกสรายละเอียคใน อนันต์ เสนาพันธ์, มนัส สัตยารักษ์ และวาราสีทธิ์ สุมณ, อันตราย อ.ตร., หน้า ๑๕๕ - ๑๕๖. นอกจากนี้ในบาง ช่วงเวลาของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของตำรวจไทย ก็มีความพยายามที่จะพัฒนาบทบาท ของตำรวจให้มีลักษณะของตำรวจอาชีพ แต่เป็นไปในช่วงระยะเวลาอันสั้นและขาดความค่อ เนื่อง ทำให้ไม่ประสบผลเท่าที่ควร.

^{๑๒๖} ประเสริฐ เมฆมณี, ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม คู่มือสร้างเสริมความ ก้าวหน้าของตำรวจ พนักงานสอบสวน นักกฎหมาย นักการศึกษาและสิ่งทีประชาชนควรรู้, หน้า ๑๔๓.

ปัจจัยสำคัญเอื้ออำนวยส่งเสริมให้การบังคับใช้กฎหมายของตำรวจบรรลุถึงวัตถุประสงค์ในหลักการปกครองโดยกฎหมายภายใต้ระบอบการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งยึดมั่นในอุดมการณ์การปกครอง ที่เคารพในสิทธิและหน้าที่ของประชาชน ดังสุนทรพจน์ของประธานาธิบดี อับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln) แห่งสหรัฐอเมริกาที่ว่า "การปกครองในระบอบประชาธิปไตยคือการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน ฉะนั้น การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจที่สมเหตุผล จะต้องเป็นไปในลักษณะประสานประโยชน์ระหว่างความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความเป็นธรรมในสังคม (Law, Order, and Justice) เป้าหมายเช่นนี้ จะบังเกิดขึ้นได้ก็ในลักษณะที่ว่า รัฐบาลจะต้องเป็นรัฐบาลที่ยึดมั่นในหลักการปกครองโดยกฎหมายรวมทั้งมีวิธีการควบคุมและใช้อำนาจสนองตอบต่อประโยชน์สุขของชนในชาติ ทั้งนี้จะต้องเข้าใจว่า ปัจจัยการบังคับใช้กฎหมายที่เป็นธรรมที่ถ่วงนั้น จะมีขึ้นได้เฉพาะแต่รัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยที่เคารพในสิทธิและหน้าที่ของประชาชนเท่านั้น จึงย่อมแตกต่างไปจากระบอบการปกครองเผด็จการทุกรูปแบบ ที่ไ้จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน จนมีอาจจะโต้แย้งชักขึ้นได้เลย^{๑๒๓}

การบังคับใช้กฎหมายของตำรวจที่จะเอื้ออำนวยต่อความผาสุกของประชาชนจะต้องกำหนดรูปแบบการบริหารให้ตำรวจมีความเป็นอิสระในการใช้ดุลยพินิจ คัดลั่นใจปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอย่างถูกต้อง สุจริตยุติธรรมตำรวจในฐานะข้าราชการฝ่ายประจำจะต้องวางตัวเป็นกลางทางการเมืองอย่างเคร่งครัด ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวสนับสนุนนักการเมือง หรือพรรคการเมืองฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทั้งสิ้น ทั้งจะต้องปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบายของรัฐบาลอันชอบธรรมด้วยกฎหมาย ซึ่งได้แถลงต่อรัฐสภา และหลักจริยธรรมของตำรวจอาชีพ^{๑๒๔} จึงจะส่งผลก่อสภาพและบทบาทของตำรวจได้ในที่สุด

^{๑๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๔.

^{๑๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.